
SCENELIV

#02 – 2024

Dansk Skuespillerforbunds medlemsblad

TEMA:
AI – ven eller fjende?

INDHOLD

- 4** #LABORATORIET
FÆGTEKAMPE I STORE KJOLER
I Goldonis 'Tjener for to herrer' møder Sara Fanta Traore både fægtekunsten, en drejescene med trapper og voluminøse kostumer.
- 6-15** TEMA: AI – VEN ELLER FJENDE?
- 7** **AI KAN NOGET – HVIS DU BRUGER DET RIGTIGT**
Joel Hyrland kan godt i de fleste tilfælde anbefale, at lade AI agere hjælper i den kreative proces. Især til pingpong, hvis du sidder alene.
- 8** **NEJ TAK TIL ET AI-MANUSKRIFT**
Mads Korsgaard korsede sig, da han for nylig fik et manuskript, der var bearbejdet med AI. Arbejdet endte med at tage meget længere tid som følge af denne påståede smutvej.
- 9** **"JEG MISTEDE MAGTEN OVER MIN STEMME"**
Anneline, der er et dæknavn for en anonym skuespiller, har mistet styringen over sin egen stemme, der skulle bruges til en såkaldt digital assistent – men siden har hendes stemme på mareridtsagtig vis fundet vej til pornografisk materiale.
- 10** **DU ER BÅDE ET ANALOGT OG ET DIGITALT PRODUKT**
Christiane Vejlø er ekspert i forholdet mellem vi mennesker og teknologi, og hun opfordrer til, at vi er kritiske, når honeymoon-fasen med AI er forbi.
- 12** **ET KIG IND I FREMTIDEN VIA USA**
Katja Holm er seniorkonsulent for amerikanske SAG-AFTRA, og hun fortæller, hvordan de perspektiverne fra den nyligt overståede strejke også betyder noget for danske skuespillere.
- 15** **OVERENSKOMSTEN BESKYTTER ALLEREDE**
Hvis uheldet er ude, kan Dansk Skuespillerforbund hjælpe, men de kan allerbedst hjælpe, hvis du sætter dig ind i overenskomsten først. Jurist Maj Hagstrøm giver gode råd.
- 16** **KLASSIKEREN**
EVIGHEDSKYSSET
Det må være svært at gennemføre en danseforestilling, hvis de to dansere skal udføre et evighedskys samtidig. Det var ikke desto mindre situationen i Fabio Libertis 'Don't Kiss'.
- 18** I SKUESPILLET'S TJENESTE:
HANS HENRIK CLEMENSEN
I dette nummers karriereinterview fortæller Hans Henrik Clemensen om børneteater, eksperimentalteater og politisk teater. Og den motor, som har drevet ham i livet som skuespiller.
- 22** **SVÆRERE AT VÆRE OPERASANGER**
Livet som operasanger er blevet sværere de senere år. Det mener både Mathias Kampmann, Frederikke Kampmann og direktør i Dansk Skuespillerforbund, Kim Hansen. Ikke alle er dog enige i årsagen.
- 26** **UD I VERDEN MED BØRNETEATER**
Dansk børneteater har i årtier været af høj kvalitet, og det er det stadig, hvad enten forestillingerne bliver vist i Asien, Singapore, Brasilien eller Sydafrika.
- 30** **STUDIO INDEN SOMMERFERIEN**
Kari Vidø, Thomas Chaanhing, Naja Månsson og Ole Boisen underviser i Studio-regi i den kommende tid.
- 31** **APPLAUS**
SØREN MARTIN RODE (1935-2023)
Han blev 97 år – skuespilleren med øje for det æstetiske og en lang tilknytning til Det Kongelige Teaters turnéensemble.

VORES KANALER

- Vores facebookgruppe 'Medlem af Dansk Skuespillerforbund'. Gruppen er kun for medlemmer
- Vores facebookside 'Dansk Skuespillerforbund'
- Vores instagramprofil 'Dansk Skuespillerforbund'
- Vores hjemmeside: www.skuespillerforbundet.dk
- Vores hjemmeside til efteruddannelse og netværk: www.dsstudio.dk

FØDELSSDAGE

- **Anne Marie Vessel Schlüter** 1. maj 75 år
- **Anders Holst** 3. maj 50 år
- **Anne Voigt Christiansen** 4. maj 60 år
- **Lars Dittmann Mikkelsen** 6. maj 60 år
- **Kirsten Olesen** 10. maj 75 år
- **Søren Vilhelm Kjær** 11. maj 50 år
- **Iben Wurbs** 15. maj 75 år
- **Peter Hesse Overgaard** 19. maj 70 år
- **Birgit Conradi** 20. maj 85 år
- **Joy-Maria Frederiksen** 21. maj 60 år
- **Bende Harris** 23. maj 85 år
- **Mads Lisby** 23. maj 50 år
- **Josef Aarskov** 24. maj 50 år
- **Philippe L. Christiansen** 26. maj 50 år
- **Nanna Kaarsberg** 27. maj 60 år
- **Lars Kaalund** 29. maj 60 år
- **Merete Nørgaard** 29. maj 60 år
- **Camille Buttingsrud** 2. juni 60 år
- **Elisabeth Befrits** 12. juni 80 år
- **Morten Eisner** 13. juni 70 år
- **Øyvind Kirchhoff** 27. juni 60 år

SCENELIV #2 – 2024

SCENELIV udgives af Dansk Skuespillerforbund og udkommer 6 gange årligt.

Oplag: 2.900 eks. – Abonnement: 425 kr. årligt

Dansk Skuespillerforbund
Tagensvej 85, 3. sal
2200 København N
Telefon: 33 24 22 00
Mandag-fredag 9-12 og 13-15
dsf@skuespillerforbundet.dk
www.skuespillerforbundet.dk

Artikler, læserbreve og lign. sendes til:
jwj@skuespillerforbundet.dk

Redaktion: Jacob Wendt Jensen (redaktør)
Benjamin Boe Rasmussen (ansvarshavende)

Annoncer sendes til: Kristine Høeg,
krh@skuespillerforbundet.dk

Forsidefoto: Bodil-statuetten fortolket af kunstneren Kristoffer Ørum med brug af AI-værktøjet Stable Diffusion. Læs mere på side 6.

Grafisk design: Spine Studio
Tryk: KLS PurePrint

Debatindlæg og mindeord må maks. fylde 2800 anslag inkl. mellemrum

ANNONCEPRISER OG FORMATER (b × h)

Helside (215 × 280 + beskæring) 10.000 kr.
Bagsiden (215 × 220 + beskæring) 10.000 kr.
1/2 side (196 × 124) 5.500 kr.
1/3 side – horisontal (62 × 254) 4.000 kr.
1/3 side – vertikal (196 × 81) 3.000 kr.
Visitkort (95,5 × 60) 700 kr.
Små medlemsannoncer (95,5 × 60 mm – 400 anslag inkl. mellemrum): 350 kr.

Annoncemateriale skal afleveres i pdf-format. Alle priser tillægges moms.

Særlige annonceønsker: Kontakt Kristine Høeg, krh@skuespillerforbundet.dk

Næste nr. af Sceneliv udkommer 25. juni 2024

AI – HVEM TAGER MAGTEN OVER DEN FØRERLØSE BIL?

LEDER

Af Benjamin Boe Rasmussen

Opfindelsen af hjulet: For 4000 år siden. Opfindelsen af alfabetet: Også cirka 4000 år siden. Dampmaskinen: 1710. Den første computer: 1846. Det første tv: 1926. Internettet: Opfundet i 1991. Listen over nye opfindelser er lang, der bliver kortere og kortere mellem de teknologiske landvindinger – og forhåbentlig stopper menneskets udviklingstrang aldrig. For mig er et af de seneste højdepunkter på listen 30. november 2022. Det var nemlig den dag, ChatGPT blev introduceret til dig, mig og os alle sammen. Pludselig fik vi adgang til kunstig intelligens i ordform. Og siden den dag er udviklingen kun gået én vej – op, op, op. Og diskussionen om AI og vores brug af den er fulgt med.

Der er ingen tvivl om, at AI er og bliver en samfundssædrende ting. En teknologi, der allerede nu har sat gang i store forbedringer inden for fx sundhedssystemet og i produktionsgange verden over. Det er ikke svært at se mange fantastiske muligheder i AI – men den teknologi der fx kan spotte bittesmå kræfttumorer, er også den teknologi der kan producere en deepfake. På samme måde som vi så det med computeren, der nok har skabt både rigdom og demokratisering af vores klode, men også udraderede typografien som fag.

De digitale discipliner får det svært

Og derfor er AI også en trussel – ikke mindst for vise hjørner af vores fag. Jeg tror eksempelvis, at mange af de digitale kunstnerdiscipliner – fx dubbing, indlæsning og produktion – får det svært i den kommende tid. Allerede nu bliver der skabt

digitale indlæsningsavatarer, der læser hele bøger op på lydbogstjenesterne, og der findes tjenester, der kan producere manuskripter eller sågar hele film efter de rette stikord.

Vi skuespillere befinder os lige nu i den tipi, der nok er den mest udsatte i den AI-orkan, der bevæger sig hen over os lige nu. For nu har jeg ikke svaret på, hvordan vi skal begribe den situation. Men jeg synes, det er vigtigt at være opmærksom på, at den nye teknologi også kommer med muligheder for vores fag.

Scenekunsten vil vinde

Det er også derfor, vi i dette nummer af Sceneliv har kloge mennesker til at gøre os mere vidende om, hvad der lige nu sker med AI, og hvilken betydning udviklingen kan få. Eksempelvis forudser Christiane Vejlø, at liveevents vil opleve en renæssance – og jeg er helt enig. Jeg tror faktisk, at scenekunsten vil vinde på, at det er der, publikum er sikker på at få menneskelig interaktion og møde ægte mennesker, de kan spejle sig i. Både hun og andre i temaet taler også om, hvor vigtigt det er, at vi omfavner dele af teknologien og tager magten over den.

Det flugter med det, som en klog politiker sagde til mig for nyligt – nemlig at man ikke taber sit arbejde til AI, man taber til den, der er bedst til at bruge AI. AI er ingenting uden de input, den får, eller den data, den bliver trænet på. Derfor skal vi som kunstnere sørge for, at 'vi' også er digitale og sikre os, at industrien ikke gratis kan bruge deres alternativer til levende mennesker. Det er noget af det, vi og andre arbejder på bliver kontraktstandard. Og så ser vi mod USA og på, hvad de amerikanske dramatikere og skuespillere opnåede ved deres strejke sidste år, fylder AI rigtigt meget. Fordi de også godt ved, at rettigheder og løn ikke betyder noget, hvis ikke de bliver brugt.

Tag styringen i den førerløse bil

Vi må altså ikke være blinde over for de udfordringer, AI kan give, men måske kan vi ved fælles hjælp tage styringen i den her førerløse digitale bil? For den linje, jeg i toppen af denne tekst trækker fra opfindelsen af hjulet til ChatGPT, handler ikke kun om teknologi. Den handler om mennesket og vores evige drift mod udvikling og oplysning. Mennesket er ikke offer for udviklingen – vi skaber den. Så lad os sammen tage ansvar for vores fremtid. ●

SCENEN DREJER STILLE RUNDT

Sara Fanta Traore fik lov at prøve kræfter med både den ædle fægtekunst, klassisk forvekslingskomedie, drejescene med trapper og store kostumer på 'Tjener for to herrer'.

Af Louise Kidde Sauntved

I går var der kostumeprøve i puder, paryk og store krinolineskørter, men med kun to dage tilbage til premieren er holdet bag 'Tjener for to herrer' trukket i det komfortable arbejdstøj igen. Endnu er der meget, der skal falde op plads. Blandt andet en helt central fægtescene mellem Sara Fanta Traores Beatrice (i stykket forklædt som Frederico Rasponi) og Magnus Haugaards Silvio. De har prøvet scenen i øvelokalet flere gange, men på den store drejescene står flere set-stykker pludselig et lidt andet sted. Blandt andet en mængde falske marmorkugler i varierende størrelser, spredt ud over scenegulvet. De fægtende parter kommer flere gange til at støde ind i dem, så de dirrer let og afslører, at de bestemt ikke er lavet af tungt marmor.

"Det er, som om det er mere naturligt at gå denne her vej," siger Magnus Haugaard, mens Sara Fanta Traore nikker koncentreret.

De bliver enige om både at flytte et par kugler og ændre lidt på deres tur over scenen, så de undgår sammenstød. Mens kuglerne finder deres nye position, står Sara Fanta Traore lidt for sig selv og øver en række fægtstød.

Goldonis 'Tjener for to herrer' fra 1746 er en af de helt klassiske komedier. Og selv om stykket er blevet moderniseret af instruktør Viktor Tierneld, er det stadig med stort spil, masser af makeup og voluminøse kostumer. En helt anden spillestil, end Sara Fanta Traore er vant til:

"Det er virkelig noget nyt for mig. Jeg har været en del af ensemblet på Mungo Park, siden jeg blev færdiguddannet for fire år siden, og der arbejder vi jo med moderne, nyskrevet og naturalistisk teater. Det er lidt en anden opskrift, når man laver klassisk teater som det her. Og selv om det er moderniseret, så vi ikke står og siger replikker på vers, er der stadig noget i måden at tale på, der gør det mere teatralisk. Jeg kan godt mærke, at jeg har lidt ærefrygt over for det. Og at det ligger fjernt fra den måde, jeg har arbejdet på indtil nu."

Kunsten at gøre det let

Også fægtningen er en ny disciplin for Sara Fanta Traore. Det er dog ikke til at se, da hun med øvede bevægelser samler sin kårde op for at tage scenen en gang til. Sara og Magnus krydser klinger og begynder at bevæge sig over scenegulvet, mens kårderne klik-klik-klikker. Sara dukker sig under et kårdesving og springer op på den centrale konstruktion af trapper. Her fortsætter fægtekampen, op og ned, gennem døråbninger og buegange, alt imens scenen drejer stille rundt. Kampen bliver til en dans, der ender på forscenen, hvor Sara i en overlegen manøvre vender ansigtet mod salen, mens hun fortsætter med at kæmpe – uden at værdige hverken kårde eller modstander et blik.

"Viktor har været så sød at give mig en regibemærkning, hvor der står, at min

karakter er utroligt god til at fægte," fortæller Sara Fanta Traore efterfølgende.

"Så jeg skal nærmest ligne en, der er professionel. Heldigvis er Bo Thomas, der underviser os i fægtekunst, sindssygt dygtig. Han har lavet en koreografi, der ser vildere ud, end det egentlig er. Vi har haft fægtræning hver dag i de seneste i hvert fald tre uger, og vi skal have det på scenen hver dag frem til premieren. Det handler også om sikkerhed. Jeg har brug for at komme så meget ovenpå, at vi kan redde hinanden, hvis der sker fejl – og vi skal spille så mange gange, at der nok skal ske noget."

Stort udtryk

Tilbage på scenen har Silvio provokeret Beatrice nok til, at hun kyler kården mod gulvet og farer i flæsket på ham. Med to-tre velplacerede knytnæveslag har hun overtaget og jager ham ned at ligge på et podie, hvor hun – efter at have samlet kården op i én fejende bevægelse – placerer den mod hans strube.

"Du må ikke dræbe mig," beder han.

"Det har jeg heller ikke tænkt mig," replikerer hun.

"Din tid kommer."

I en komedie som 'Tjener for to herrer' skal udtrykket være stort. Kæmpestort.

"Jeg skal lige finde en bund i det. Ikke at der ikke har været bund i det, jeg har lavet før, men den ligger et andet sted, kan jeg

mærke. Jeg kan jo se på nogle af de andre, der er garvede i det her, at de allerede til læseprøven bare vidste, hvordan den og den replik skulle ligge. Uden at jeg tænker, at de spiller for stort, eller at der ikke er bund. Så det handler om, at der er en grænse i mig selv, som jeg lige skal træde over, fordi jeg har spillet et andet sted fra," forklarer Sara Fanta Traore.

Kostumer og tyk makeup kommer dog til at hjælpe en del:

"Vi skal have så meget makeup på, at jeg føler, at jeg har maske på. Og tøjet er skruet fuldstændigt op. Det hjælper alt sammen rigtigt meget til at spille større, for man kan simpelthen ikke stå og fedte med noget, når man har det på, som vi skal have på."

Leg med stereotyper

Fægtescenen er i hus for i dag, og holdet går videre til en anden central scene, hvor Sara Fanta Traores Beatrice er lige ved at afsløre, at hun ikke er den mand, hun udgiver sig for at være.

Beatrice møder sin tjener Truffaldino, spillet af Andreas Jebro, på gaden, og i sin iver efter at behage giver han sig til at børste sin herres frakke. Det er tydeligt, at det kilder, men hver gang Beatrice forsøger at flytte sig, følger Truffaldino med. Til sidst må hun overgive sig til et ikke særligt mandigt fnis:

"Ej, lad være," siger hun med pige-stemme, inden hun husker sin rolle og skifter til en dyb bas:

"Jeg mener STOP!"

Hun sætter benet op på et trin og stirrer hvast på sin tjener:

"Gå ned og hent min kuffert på båden."

"Den sad lige i skabet, Sara," udbryster Viktor begejstret.

"Det var så tydeligt. Der var ingen tvivl om, hvad du spillede. Så godt."

"Min rolle er et stort forvekslingsnummer," fortæller Sara Fanta Traore.

"Og Viktor har en helt speciel humor, der gør det tilladt virkelig at spille stort og bruge nogle stereotyper. Så jeg leder efter de der billeder af den stereotype mand, der står med benet oppe eller lige sætter armene i siden eller spiller med musklerne. Jeg er forklædt som mand i det meste af stykket. Det er først helt til sidst, jeg ikke er det mere. Hvor jeg så i stedet prøver at gå ind i den meget stereotype kvinde. Det er en sjov opgave. Men jeg er stadig ved at undersøge, hvor langt jeg kan gå." ●

Tema: AI – ven eller fjende?

For få år siden var der kun få, der talte om AI – men på rekordtid er teknologien blevet et kæmpe emne hos både medlemmer og forbundsledelse. Hvad kan den, vil den æde vores arbejde, hvordan kan vi arbejde med den? Det – og meget mere – dykker vi ned i her, hvor både medlemmer, eksperter og fagforeningsfolk giver deres bud på, hvordan vi gør os klar til endnu en techrevolution i branchen. Hvor står du?

Af Kristine Høeg

Bodil fortolket af AI

Som du sikkert har bemærket, er forsiden på Sceneliv prydet af fire forskellige 'Bodil-statuetter'. Vi bad kunstneren Kristoffer Ørum, der bl.a. arbejder med AI-værktøjet Stable Diffusion, om at fortolke Bodil. Der kom et hav af bud – nogle mere vellignende end andre; blandt andet Bodil lavet som en sky og som en lagkage eller som en figur i vingummi, glas og andre materialer.

Men det er ikke noget, der sker af sig selv, fortæller Kristoffer Ørum: "Det er en slags samtale med systemet – fem-seks timer med forskellige prompts for at nå frem til noget, der er interessant. Noget med først at prøve én beskrivelse og nogle parametre, og derefter tilføje eller fjerne nogle ord, om og om igen – måske 100 gange – for at finde frem til noget, der er tilstrækkeligt overraskende og stadigt genkendeligt."

“AI er min sparringspartner”

‘Jeg har kæmpe jahat på i forhold til AI, selv om jeg ved, branchen er i oprør’ skrev komikeren **Joel Hyrland** i en mail – og det måtte vi selvfølgelig høre mere om. Han beskriver kunstig intelligens som en sparringspartner og synes, at hans arbejde bliver både bedre og hurtigere færdigt med den digitale makker. Men der er dog én ting, som han ikke vil anbefale at bruge AI til ...

Joel Hyrland.
Foto: Microphone Entertainment

For Joel Hyrland, der er både komiker, skuespiller og manuskriptforfatter og desuden arbejder med digital markedsføring, har AI indtil videre været en værdifuld samarbejdspartner, som han ikke vil undvære. Han har – med egne ord – en kæmpe jahat på i forhold til kunstig intelligens:

“Jeg bruger AI i næsten alt, hvad jeg laver. Jeg bruger det fx når jeg skriver sange, hvor jeg nogle gange mangler inspiration eller rammer ind i en skriveblokade. Og hvis jeg ikke lige har en ved siden af mig, som jeg kan sparre med, så trækker jeg på AI for at få noget pingpong og hente inspiration. Det kan også være, at jeg sidder med en scene, hvor jeg gerne vil gøre tonen mere følsom – så beder jeg den om et bud. Det kan åbne for ideerne og vise mig, om jeg er på rette kreative vej, men det er aldrig AI, der laver det endelige produkt – det gør jeg 100 procent selv,” forklarer Joel Hyrland, der også bruger AI til nogle af de mere ‘kedsommelige’ opgaver i manuskriptskrivning.

“Jeg kan godt finde på at sætte et manus ind i AI og bede den om at splitte mine replikker ud, eller bede den om at samle research for mig i et overskueligt skema – alle de ting, hvor den optimerer min tid, så jeg ikke selv behøver at rode Google rundt i timevis efter et svar. På den måde er den blevet en arbejdshest for mig.”

Generelt er mange skuespillere kritiske over for AI. Hvilke betænkeligheder har du?

“Jeg synes som udgangspunkt, at det er spændende med ny teknologi, men jeg er helt klar over, at jeg ikke kan tage bind for øjnene og skal bruge min kritiske sans. ChatGPT er jo ikke et selv-tænkende individ, og jeg ved, at hvis jeg bad den om at

skrive et manuskript, ville det blive meget generisk. Den er ikke kreativ, men den kan godt give kreative input, hvis du ved, hvad du er jagt efter. Jeg ved, at AI kan komme med en pris, og at vi skal være forsigtige. Jeg stoler dog på, at vores politikere reagerer på det og forsøger at sikre, at det ikke stikker af. Der skal være en form for kontrol med det.”

Kan du forstå, at så mange i din branche ser AI som en trussel?

“Det er et megaømt område. Ingen tvivl om det. Jeg har i et stykke tid sagt, at der kommer et tidspunkt, hvor AI kan lave hele filmen for os på et prompt – og for 500 kroner i stedet for 10 millioner kroner. Jeg byder det velkomment – måske ikke med åbne arme, men i hvert fald med nysgerrighed. Det er ikke særligt charmerende at sige, men jeg tror på, at vi når dertil. Derfor kan jeg også godt forstå mine kollegers bekymringer, og jeg tror også, at vi bliver uundværlige. Jeg tør ikke sige, hvordan vi tilpasser os – for udviklingen går så stærkt. Men jeg synes, vi skal skubbe til politikere, og så skal vi indstille os på udviklingen og udnytte den i stedet. Og så vil jeg foreslå, at Filminstitutet vælger at give støtte til film, der er lavet af mennesker.”

Nu er du jo komiker – kan ChatGPT lave gode jokes?

“Ha! Nej, det er den godt nok elendig til. Den skriver og gør en masse ting, men det er nogle virkelig ringe ‘dadjokes’, der kommer ud af den. Jeg tror faktisk aldrig, at den vil kunne skrive en joke.” ●

“Jeg tror på, at der er brug for den menneskelige faktor”

Da Mads Korsgaard blev hyret til en stor værtsopgave, fik han stukket et manuskript i hænderne, der ingen mening gav. Det viste sig da også, at teksterne var forsøgt både transskriberet og oversat med AI – og opgaven endte derfor med at tage dobbelt så lang tid som beregnet. Alligevel ser Mads muligheder i den nye teknologi – så længe skuespillere husker at fremtidssikre sig selv.

Sidste år blev Mads Korsgaard booket til at være svensk vært på 100 korte explainervideoer for en dansk virksomhed – noget han har god erfaring med fra store kunder som eksempelvis Samsung og Nickelodeon. Han kender derfor rutinen; han får tilsendt et oversat manus inden selve optagelserne, så han har tid til at forberede sig, og som regel er teksterne til at arbejde med. Men denne gang var der noget, der var anderledes.

AI hele vejen

“Først var der nogle ting i manuskriptet, hvor jeg tænkte ‘det var godt mærkeligt’, men jeg havde jo ikke set originalfilmene, så jeg læste videre. Men jo længere jeg kom, desto mere ubegribelig blev teksten. Det var helt skævt – og der var hele passager, hvor jeg ikke forstod, hvad der reelt skulle stå. Så jeg ringede til hende, der producerer filmene, og hun fortæller, at den salgcoach, der har indspillet filmene, ikke arbejdede med et manuskript – han stillede sig bare op og fortalte. Det betød selvfølgelig, at der var mange gentagelser, halve sætninger og fyldord. Firmaet bag havde så bare sat et AI-transskriberingsværktøj til at nedskrive hans talesprog, og så har

de kørt hele molevitten gennem ChatGPT. Det er så vildt!” fortæller Mads Korsgaard, der mødte ind til optagelse som planlagt.

Det tog dobbelt så lang tid

“Når jeg læste op fra teleprompteren kunne producenten godt høre, at den var helt gal. Der var hele tiden noget, vi blev nødt til at tage ud eller skrive om, og det endte med, at vi reelt måtte redigere alle tekster igennem fra start til slut. Det betød, at vores arbejdstempo blev halveret. Til sidst ringede producenten til kunden for at forklare dem, at vi havde været nødt til at bearbejde teksterne ord for ord, og hun understregede at det på ingen måde var min skyld.”

Producenten anbefalede kunden, at de gav timerne – og betalingen – til Mads Korsgaard, så han kunne skrive det hele igennem, hvilket også blev løsningen. En dyr løsning.

“Det endte med at tage næsten dobbelt så lang tid som først beregnet, og det blev også meget dyrere, end hvis de bare havde fået gjort det ordentligt fra starten. Jo, jeg fik flere timer ud af det, og jeg kunne selvfølgelig sagtens bruge pengene, for jeg er jo freelancer,” fortæller Mads Korsgaard, der synes, hele oplevelsen siger noget om, hvad kunderne går efter.

Går den så går den

Oplever du, at kunderne er ukritiske over for AI – og derfor måske ikke er dygtige nok til at bruge teknologien?

“Jeg tror bare, de tænkte ‘går den, så går den’. Den våde drøm er jo, at videoerne i fremtiden bliver lavet af en avatar, der taler alle sprog, men jeg tror ikke på, at det bliver godt. Som mennesker er vi jo programmeret til at holde øje med autenticitet – vi kan mærke det med det samme, hvis det mangler, og så gider vi ikke. Det er jo præcis det, vi kan levere som skuespillere.”

Howdan ser fremtiden med AI i branchen – er du nervøs eller forhåbningsfuld?

“Der er ingen tvivl om, at der er en masse muligheder i AI, og der er også nogle job, der kommer til at forsvinde – men jeg tror også på, at der kommer nogle andre typer job. Jeg tror på, at der stadig skal menneskelige hænder til, men tænk på de nye muligheder, der bliver skabt for kunsten. Det er jo en helt ny kunstform.”

Hvad gør du for at forberede dig på den nye kunstform?

“Jeg har været freelancer hele mit liv, og jeg har lavet noget nær alt og jeg har hele tiden fået nye udfordringer, fordi jeg sjældent siger nej – heller ikke til de kommercielle ting. Den tilgang har virket indtil nu, og jeg tror på, at den er med til at fremtidssikre mig. Og så har vi jo med formidling at gøre – og her er der brug for den menneskelige faktor. Ellers er det ikke interessant. Bare tænk over det – har du nogensinde kunnet bruge en kundeservicechatbot til noget?”

Så du frygter ikke at blive erstattet af en robot?

“Man har jo brugt den reproducerende teknologi i årevis, som i ‘Ringenes Herre’, hvor de gjorde 300 statister til et menneske-mylder på 20.000, men jeg tror ikke, at de lige erstatter en hovedrolle på samme måde. Jeg tror ikke, robotterne kommer – men jeg kan selvfølgelig være naiv. Jeg har jo også en robotstøvsuger, der lige har taget hele lejligheden...” ●

Mads Korsgaard.
Foto: Jean-Paul Bastiaans

“JEG KOMMER ALDRIG TIL AT LAVE EN AI-STEMME IGEN”

I 2017 får DSF-medlem Anneline* jobbet som dansk stemme til en digital assistent a la Apples Siri. En spændende opgave til en fin løn. Men nogle år efter begynder hendes stemme at dukke op andre steder – først i nogle ‘uskyldige’ sammenhænge, men senere i pornografisk materiale. Uden samtykke. I dag siger Anneline, at hun har mistet magten over sin stemme.

“Du har jo en forestilling om, at der er en grænse. Men det er der ikke. Min stemme bliver solgt igen og igen og igen og igen. Og jeg står bare her, helt magtesløs. Det eneste jeg kan håbe på, er, at min stemme snart er outdated. Jeg havde aldrig troet, at det ville gå så galt.”

Så ærlig og kontant er skuespilleren og dubberen Anneline i sin udmelding, efter hun i 2017 blev hyret af en stor amerikansk virksomhed til at indtale en dansk stemme til deres digitale assistent – blot for at opleve, at hendes stemme i dag ligger til salg hos en tredjepart på nettet. Uden at hun har nogen mulighed for at begrænse brugen eller tjene penge på det.

En lille sætning med stor betydning

Det hele begyndte tilbage i 2017. AI var stadig lidt noget, der hørte fremtidsfilm til, og det var de færreste, der kunne forestille sig, hvilken vej og hvor hurtigt udviklingen gik. Men da Anneline blev kaldt til casting som en af de danske stemmer til en amerikansk digital assistent, lød det lovende:

“Jeg kendte en, der havde lagt stemme til Siri, og vedkommende havde haft en god oplevelse og havde fået et flot honorar, så jeg håbede virkelig, at jeg ville få opgaven. Og det gjorde jeg. Men da kontrakten kom, var der især én formulering, som jeg studsede over, og derfor kontaktede jeg forbundet. Der stod nemlig noget om, at de forbeholdt sig mulighed for at sælge min stemme til en tredjepart. Forbundets jurist og jeg talte lidt om, hvad det kunne være og kom frem til, at det nok ville være en dansk virksomhed inden for samme felt som kunden, og det var jeg okay med. Ingen af os havde jo fantasi til at forudse, hvad den sætning kom til at betyde,” husker Anneline, som derefter skrev under på kontrakten, løste opgaven, fik sin løn og tænkte, at alt var godt. Men et par år senere begyndte det at gå op for Anneline, hvad hun havde givet lov til med sin underskrift:

Fra sushirobot til pornoreklamer

“En dag kommer nogle af mine venner og fortæller, at de har været på sushirestaurant, hvor der er en talende robot – og dén robot har

simpelthen min stemme. Kort tid efter dukker min stemme op i en reklame for kommunalvalget. Og pludselig læser ‘jeg’ også gratis-aviser op på nettet. Men en dag kommer nogle af mine mandlige kolleger og fortæller, at de har hørt min stemme i forbindelse med pornografisk materiale på nettet.”

Anneline begynder at dykke ned i, hvordan det er sket, at hendes stemme pludselig bliver brugt uden hendes samtykke – og tilmed i pornografisk materiale. Hun finder ud af, at den amerikanske kunde ganske rigtigt har solgt hendes stemme videre – ikke til en enkelt virksomhed, men til en kartoteksside, hvor alverdens virksomheder kan købe licens til et hav af forskellige stemmer.

“Det website kan sælge mig videre i så mange eksemplarer, de vil, uden at jeg har noget at sige, og uden at jeg får en krone for det. Og jeg har intet juridisk at komme efter. Jeg vil gøre alt for at få lukket sitet ned, men jeg ved ikke, hvad jeg skal stille op. Og vi er flere kvindelige danske skuespillere, der står i den situation,” fortæller Anneline, der ikke kun skal bekymre sig om, hvad hendes stemme bliver brugt til næste gang – hun er også nervøs for, hvad det kan betyde for de faste opgaver, hun har.

Kan ødelægge karrieren

“Jeg har lavet stemmer, siden jeg var 10 år gammel – jeg har dubbet og speaket hele mit liv. En af mine faste kunder er en tegnefilmsproducent, og jeg frygter, det kan få betydning, hvis min stemme pludselig bliver brugt til noget, som de ikke bryder sig om. Og når jeg bliver hyret som speaker, fx for et køkkenfirma, så ved jeg reelt ikke, om en af deres konkurrenter har brugt min stemme også. Derfor er det her jo potentielt invaliderende for min eksisterende karriere.”

“Den her oplevelse har gjort, at jeg aldrig nogensinde vil sige ja til at lave en AI-stemme igen. I hvert fald ikke før der er en licens-baseret kontraktmodel på plads, hvor det er mig, der forhandler indholdet på plads og selv bestemmer, hvem jeg sælger til,” forklarer Anneline.

“En AI-stemme kan jo være en fin passiv indtægt som skuespiller. Det vigtigste er, at vi selv kan vælge til og fra blandt kunderne, så vi ved, at det er noget, vi moralsk kan stå inde for. På den måde tager vi magten over vores egen stemme.”

Anneline afventer i øjeblikket, at skuespillerforbundets jurister gennemgår hendes sag for at se, om der er mulighed for at begrænse brugen af hendes stemme. ●

*Anneline er ikke medlemmets rigtige navn, men redaktionen kender hendes identitet.

AI-eksperten: “Tænk på dig selv som både et analogt og et digitalt produkt”

Ifølge Christiane Vejlø – der er fremtidsanalytiker og ekspert i forholdet mellem mennesker og teknologi – er vi lige nu i ‘honeymoon-fasen’, når det gælder kunstig intelligens. Vi prøver det hele for sjov, lykkes ikke helt med det og ved ikke nok til at være kritiske over for kvaliteten. Men lige om lidt rammer virkeligheden – og så er du som skuespiller nødt til at være forberedt. Her får du ekspertens bedste råd, så du kan komme på forkant med AI.

Det er de helt store ord, Christiane Vejlø tager i brug, når hun skal beskrive AI og ikke mindst vingefanget på den nye teknologi, der flyver direkte mod at blive en ‘gamechanger’ i en lang række fag. Ikke mindst meget af det, I som skuespillere gør det i: film- og tv-produktion, dubbing, indlæsning. Kort sagt – de produktioner, der allerede er digitale eller nemt kan blive det.

“Lige nu står vi i krydsfeltet mellem menneske og maskine. Vi er der, hvor teknologien begynder at opføre sig som os, tale som os, agere som os. Den bevæger sig ind på en masse af de roller, vi som mennesker ellers har haft patent på. Og det er selvfølgelig en ny situation – vi ved ikke, om AI bliver en assistent, en kollega eller en konkurrent. Og hvad der bliver tilbage til os. Et vigtigt spørgsmål er, om vi er sikre på, at vi ønsker at lægge så mange ting over til den kunstige intelligens,” forklarer Christiane Vejlø, der er forfatter til bogen ‘Argumenter for mennesker’ og bl.a. er medlem af dataetisk råd og formand for Digital Svindel Task Force hos Finans Danmark.

Christiane Vejlø er bekymret – ikke for teknologien som sådan, men for vores omgang med den. Lige nu bliver AI brugt i et forsøg på at maksimere profit, og hun understreger, at muligheden for at beskytte os selv mod alvorlige konsekvenser er ved at forsvinde – og at vi som art risikerer at miste vores førerposition:

Vi risikerer at træffe forkerte beslutninger om AI
“Det er vigtigt, at vi alle sammen kommer til at vide mere om kunstig intelligens, end

vi gør nu – i hvert fald hvis vi skal træffe de rette valg på et område, der har ret store konsekvenser for vores fremtid. For hvis vi ikke ved nok, risikerer vi at træffe både forkerte og kortsigtede beslutninger.”

Som flere af forbundets medlemmer har oplevet, er der nogle arbejdsgivere og kunder, der har taget hovedspring ud i de mange nye muligheder, som AI giver – nogle med større held end andre. Christiane Vejlø oplever det mange steder; udviklingen og ikke mindst udbredelsen af AI er gået så stærkt, at vi faktisk ikke har nået at lære den ordentligt at kende – men vi kan stadig finde ud af at bruge den, og det er bl.a. her, der opstår problemer.

“Den dato, som ChatGPT blev lanceret på, står for mig som en skæringsdato. Det var der, AI blev tilgængeligt for os alle, og hvor det gik op for os, at det ikke kræver nogen særlige kundskaber at bruge. Selv folk, der ikke betragter sig selv særligt dygtige til tech kan bruge AI. Det at vi ikke forstår teknologien, betyder desværre også, at vores overvejelser om, hvordan vi bør bruge det, ikke er fulgt med. Det er eksempelvis derfor, vi ser så mange AI-produkter, der bærer på den bias, der er på nettet,” fortæller Christiane Vejlø.

Her er frelsen for de kreative
Hun har på Instagram vist, hvordan billedgenereringstjenesten Midjourney skaber et billede kun med mænd, hvis den bliver promptet til at lave et billede af ‘en flok læger der sidder i et møde’. Eller hvordan man er nødt til at prompte ‘fat, ugly female scientist’, for at få et billede af en helt almindeligt udseende kvindelig forsker.

Men hvor nogle har givet udtryk for, at de ser brugen af AI som en boble, der uvægerligt vil briste på et tidspunkt, står Christiane i den anden ende af spektret. AI er kommet for at blive.

“Det her er ‘for real’ – og det siger jeg som en, der har set teknologiske trends komme og gå i mere end 20 år. Selvfølgelig er vi en ‘honeymoon-fase’ lige nu, hvor det er sjovt at prompte billeder i Midjourney, bare fordi vi kan. Der er en begejstring, og der vil kun gå kort tid, før vi opdager, at det er ret dårligt, det, der kommer ud af det. Men giv det et halvt år, så kan teknologien skabe gode resultater. Til gengæld vil vi også se, at jo, alle kan skabe noget – men ikke alle kan skabe noget godt,” mener Christiane Vejlø.

Og heri ligger måske ‘frelsen’ for alle de kreative – alle jer medlemmer af skuespillerforbundet:

“Man skal være et kreativt menneske, for at få det bedste ud af AI. Det kræver poesi, det kræver forestillingsevne. Alt det, der gør os til mennesker er også det, vi har brug for, hvis vi skal bruge teknologien som en pensel. Men vi må ikke blive dovne – det er der, fristelsen ligger.”

Mennesket bliver et kvalitetsstempel

Christiane Vejlø besidder altså alligevel en form for optimisme i forhold til fx skuespillerens arbejdsliv i en ny virkelighed, hvor AI er blevet en form for kollega – for mennesket har stadig en iboende værdi, som AI ikke har. Omvendt ser hun problemer for dem, der leverer en masse af det tekniske til film- og serieproduktion – setbyggere, locationscouts, ja, selv statister, som nu bare kan skabes og kopieres digitalt.

“Producenter får en opgave i at balancere mellem fristelserne og det at værne om det ægte menneske. Jo, AI bliver svært helt at komme udenom, men vi skal også holde fast i det øjeblik, hvor kunstarten bliver udøvet – replikkerne, der bliver sagt mellem mennesker. Det kan godt være, at der i fremtiden bliver skabt film helt uden mennesker – men på samme måde, som vi siger ‘film skal ses i biografen’, tror jeg på, at der i fremtiden vil være en ekstra værdi i at vide, at der er rigtige mennesker med i en film. Det bliver en aktiv del af markedsføringen. Et kvalitetsstempel, der fortæller publikum, at filmen har været kompleks og besværligt at producere, at der er lagt sjæl i den,” vurderer Christiane Vejlø, der tror på, at fremtiden kommer til at byde på en varedeklaration:

“Når teknologien bliver så avanceret, at vi ikke kan kende forskel på et levende menneske og en digitalt skabt figur, er det oplagt, at der sker både en lovpligtig

Christiane Vejlø
Foto: Sif Meincke

varedeklaration og en form for regulering. Det skal sikre, at når vi møder noget menneskelignende, så skal det være markeret.”

Levende mennesker vs. den digitale kødhakker

Det lyder godt, at en kender ikke bare sådan afskriver skuespillerfaget – og at hun ligefrem ser det som en mulighed, at det menneskeskabte for fremtiden bliver finere. Men hvor stiller det alle de medlemmer, som lige nu ser fx indlæserjobbene smuldre væk? Det er et område, Christiane Vejlø selv kender til:

“Jeg har også selv arbejdet som speaker og indlæser, så jeg kan virkelig identificere mig med udfordringerne på det her område. Og jeg tror da også, at vi skal gennem en periode, hvor forlagene gennemgår deres bagkatalog og digitaliserer bøgerne med AI-stemmer. Men som forfatter har jeg også nogle kvalitetskrav og et ønske om, at min bog bliver indlæst af et rigtigt menneske. Og som indlæser kan jeg faktisk også godt se muligheder i AI. For jeg har jo kun 24 timer i døgnet, men hvis

jeg kan sample min stemme i god kvalitet og sælge den på mine egne præmisser, kan jeg lige pludselig skalere mig selv. Se dig selv som både et analogt og et digitalt produkt – og tænk over, hvad forskellen er. Du skal altid kunne argumentere for, hvorfor det er bedre at hyre dig frem for at købe din stemmesample.”

Og præcis som med filmene, ser Christiane Vejlø også at ideen om, at det levende i både indlæsning og kunsten bliver en værdi:

“Jeg tror på, at det ægte menneske og lækre stemmer har en kæmpestor værdi i forhold til bøgerne. Det er med til at bidrage til bogens gode historie. Og jeg kan sagtens se, at eksempelvis scenekunsten vil få en renaissance, fordi de fysiske events bliver endnu mere attraktive i en verden, hvor så meget bliver produceret i en digital kødhakker. Vi ser allerede nu, at podcasts bliver til liveevents – simpelthen fordi der er noget nerve i det. Og så er det at være i samme rum den eneste måde, vi kan vide med sikkerhed, at vi står over for noget ægte.” ●

Katja Holm fra SAG-AFTRA: “Jeg tror, vi fik lavet en aftale på det rigtige tidspunkt”

De amerikanske skuespilleres rettigheder i forhold til AI stod i centrum af sidste års langvarige SAG-AFTRA-strejke – og det var der god grund til. For efter at have fulgt teknologiens udvikling siden 2017, vidste det amerikanske skuespillerforbund, at det var nødvendigt at få lavet en AI-aftale, fortæller organisationens danske seniorkonsulent **Katja Holm**.

Det er ikke ofte, at en fagforeningsstrejke på den anden side af kloden rammer de danske nyhedsudsendelser, men da de amerikanske skuespillere sidste år gik i strejke, gav det genlyd over hele kloden. De store navne stillede sig side om side med mindre kendte ansigter og alle baggrundsskuespillerne – og der blev de stående, indtil der blev indgået en fair aftale med producenterne. Solidariteten og udholdenheden betalte sig – og i dag står det amerikanske skuespillerforbund, SAG-AFTRA, med en aftale, der med Katja Holms ord er god aftale, der kan fungere som det første læhegn mod en teknologi, der kommer bragende, uanset om vi vil det eller ej.

SAG-AFTRAs arbejde med AI var begyndt allerede i 2017 – lidt før Katja Holm, tidligere formand for Dansk Skuespillerforbund, kom ombord som seniorkonsulent. Hun blev en del af den arbejdsgruppe, der skulle holde øje med udviklingen af AI og andre teknologier under udvikling i underholdningsindustrien – eller Performance Capture, som det hed dengang.

“Arbejdsgruppen begyndte egentlig som et informationsforum under det internationale skuespillerforbund, FIA, skabt i samarbejde med de britiske og canadiske søsterforbund. Ideen var at udveksle erfaringer og finde ud af, hvordan vi hver især oplevede teknologiens udvikling. Den var et helt andet sted, da vi begyndte – det var CGI, som vi jo har vænnet os til nu. Man copy-pastede statister og var så småt begyndt på cyberscanning af skuespillere, men vi var stadig usikre på, hvad det ville blive til. På andre områder i vores fagforening undersøgte vores medarbejdere brugen af deepfakes for at se, hvordan de kunne påvirke medlemmernes arbejdsvilkår. Omkring 2020-2021 stod det klart for os, hvad teknologien indbefattede, og det var her, SAG-AFTRA begyndte at arbejde for at indgå en aftale med producenterne,” fortæller Katja Holm, der som seniorkonsulent bl.a. arbejder med internationale arbejdsgrupper og projekter samt SAG-AFTRA på europæisk plan.

SAG-AFTRAs strejke fik global opmærksomhed.
Foto: Rob Latour for Shutterstock/SAG-AFTRA

Deepfakes og ‘kreative’ producenter

Der er ingen tvivl om, at film- og tv-branchen har taget imod AI med åbne arme – men handler det bare om at lave billige film og tv-serier, eller er der også et kreativt aspekt i det?

“Det er rigtigt nok, at udviklingen er gået ekstremt hurtigt, men på nuværende tidspunkt er det heller ikke en billig teknologi. Vil du som producent lave noget, der er troværdigt, så koster det virkelig mange penge. Så selv om producenter altid har været optaget af at gøre tingene hurtigt og effektivt, så tror jeg også, at filmmediet altid har været nysgerrigt – helt fra dengang, vi gik fra stumfilm til talefilm, fra sort-hvid til farve, Panvision, HD, bedre lyd. Branchen og SAG-AFTRA har altid udviklet sig, og det er en del af vores fælles dna.”

Hos SAG-AFTRA ser man både risici og muligheder i AI-teknologien:

“Det har aldrig været vores intention at holde det væk fra branchen eller at gå efter et forbud – AI er kommet for at blive, og der er også udviklingsmuligheder i det for vores medlemmer. Men bliver det brugt ufornuftigt eller ligefrem uetisk udgør det en potentiel risiko. Det handler ikke kun om kopier eller kunstig fremstilling uden beskyttelse af rettigheder – der er også en risiko for, at vores medlemmer reelt kan komme til at konkurrere med sig selv som digital reproduktion,” siger Katja Holm, der også nævner især deepfakes brugt i fx porno eller som politisk reklame og lige lovligt ‘kreative’ producenter uden for producentsammenslutningen som noget af det, hun frygter – og som er en del af årsagen til, at det var så vigtigt for SAG-AFTRA at få en aftale igennem på AI-området.

Nej tak til aftale om AI

Men som vi ved nu, havde arbejdsgiverne i Hollywood og omegn ikke lyst til at indgå en aftale med hverken manuskriptforfatterne eller SAG-AFTRA, så forhandlingerne strandede, og det førte altså til næsten fire måneders strejke.

“AI blev et af hovedpunkterne, for det var et af de emner, som arbejdsgiverne afviste – de ville simpelthen ikke have noget med

det at gøre. I lyset af den teknologi var det ekstremt vigtigt for os at få skabt sikkerhed for vores medlemmer med bl.a. informeret samtykke, fair kompensation for enhver brug af AI samt ordentlige rammer for de fremtidige arbejdsvilkår. Vores udgangspunkt med aftalen var simpelthen at sikre vores medlemmer en række rettigheder, inden det for alvor går løs med brugen af AI,” forklarer Katja Holm.

I november 2023 kunne SAG-AFTRAs præsident, Fran Drescher, så endelig fortælle, at der nu var indgået en aftale – med AI som et af de centrale aftaleområder.

Informeret samtykke, fairbetaling og faste møder

“Aftalen indbefatter vores fundamentale betingelser om informeret samtykke og fair kompensation for brugen af replikaer – også til senere brug. Samtidig forpligter producenterne sig, ifølge

3 AI-råd fra Katja Holm

Hvad kan du gøre, nu hvor AI buldrer mod branchen? Katja Holm er klar med tre gode råd!

1 Meld uetiske oplevelser til forbundet

Hver gang du oplever noget nyt i forbindelse med AI, så meld det ind til forbundet. Og sørg altid for, at du får mulighed for at give samtykke. Du må aldrig acceptere det, hvis en producent siger ‘vi gemmer bare lige din stemme og dit billede for en sikkerheds skyld – vi kommer ikke til at bruge den’.

2 Bliv klogere på AI

Sæt dig ind i emnet – tal med kollegerne, lyt til SAG-AFTRAs podcast, læs artikler. Når du forstår AI bedre, kan det tage brodden af frygten og gøre, at du bedre kan navigere i den nye virkelighed.

3 Find din digitale niche

Brug din viden inspiration – spørg dig selv ‘hvis det her er fremtiden, hvad gør jeg så?’. Måske kan du finde en ny niche eller sælge brudstykker af dig selv til AI-brug, som du selv definerer. Med vores aftale har vi netop givet SAG-AFTRAs medlemmer retten til deres eget digitale produkt.

aftalen, til at afholde halvårslige møder med SAG-AFTRA, så vi kan følge med i deres arbejde med AI og holde øje med, hvordan og hvilken vej udviklingen går. Den transparens er vigtig, så vi hele tiden kan sikre, at aftalerne dækker det, de skal – og igen være med til at sikre jobmuligheder for vores medlemmer,” fortæller Katja Holm, der godt er klar over, at der stadig vil være selskaber, der vil forsøge at gøre noget andet end det, der står i aftalen:

“Der vil altid være nogle, der kan finde et eller andet smuthul – det er der i forbindelse med de fleste aftaler og overenskomster. Det er så her, lovgivningen og ophavsret kommer ind i billedet.”

Hun er klar over, at AI-teknologien buldrer frem mod skuespillere verden over, men vurderer også, at den nye aftale for nu er det, der skal til:

“Jeg er overbevist om, at vi fik lavet aftalen i tide i forhold til udviklingen. Det ville reelt have været vanskeligt at lave det her ‘læhegn’ tidligere, fordi vi ikke rigtig vidste, hvad AI var eller blive til. Vi har haft brug for, at arbejdsgruppen, vores tech-researchmedarbejdere og medlemmer indhentede viden og blev klogere, før vi formulerede vores krav. Og så er det her, vores halvårslige møder med producenterne er vigtige, fordi vi kommer til at kunne bruge dem til at sikre, at aftalerne følger med den teknologiske udvikling.” ●

Katja Holm. Foto: Lise Vinten

GENERALFORSAMLING 2024: VÆLG DIN NYE BESTYRELSE – OG KOM TIL FORÅRSFEST!

Søndag 26. maj åbner vi dørene til årets generalforsamling i skuespillerforbundet. Det er din mulighed for at give din stemme til kende og være med til at hædre nogle af dine kolleger. Bagefter rykker vi videre til middag og forårsfest på Gorilla. Her får du al den praktiske info, så du kan sætte kryds i kalenderen.

Hvornår er der generalforsamling?
Generalforsamlingen finder sted søndag 26. maj 2024 kl. 12.15. Indskrivningen begynder kl. 11.30 og slutter kl. 14.

Hvor skal vi være?
Ligesom sidste år er vi i DGI-byen, Tietgensgade 65, 1704 København V.

Du får mere information om transportmuligheder m.v., når vi lægger selve indkaldelsen og alt relevant materiale på hjemmesiden.

Middagen og forårsfesten finder sted i Købbyen på restaurant Gorilla, Flæsketorvet 63, 1711 København V. Middagen bliver serveret kl. 18, og derefter er der fri dans og hygge til kl. 02.

Hvornår kommer indkaldelsen?
Det gør du 14 dage før selve generalforsamlingen. Alle medlemmer modtager den på mail – og derfor skal du sikre dig, at vi har din mailadresse, og at den stadig gælder. Du kan tjekke og rette dine kon-

taktoplysninger i Skuespillerhåndbogen. Får du tekniske problemer med det, kan du kontakte Kasper Grande.

Ønsker du at blive ved med at modtage indkaldelsen med posten, kan du sagtens det. Skriv til os på dsf@skuespillerforbundet.dk og gør opmærksom på det.

Jeg kan ikke komme til København – kan jeg se generalforsamlingen live online?
Ja. Du kan se og høre generalforsamlingen på smartphone og tablet, men ikke deltage live i afstemningerne. Her skal du indsende en fuldmagt. Du finder mere information på vores hjemmeside 14 dage før generalforsamlingen.

Hvad er der på dagsordenen?
Den endelige dagsorden bliver klar to uger inden generalforsamlingen. Indtil videre er der det her på programmet:

Foreløbig dagsorden

- Velkomst og fællessang
- Forpersonens beretning
- Forelæggelse af det reviderede regnskab
- Fastsættelse af kontingent
- Eventuel godkendelse af div. overenskomster
- Præsentation af de opstillede kandidater til forpersonsposten

- Præsentation af opstillede bestyrelseskandidater
- Valg af kritiske revisorer og suppleanter
- Valg af forperson
- Valg af bestyrelsesmedlemmer
- Eventuelt
- Afslutning og fællessang

DEM KAN DU STEMME PÅ

Kandidater til 10 bestyrelsesposter:

- Christian Damsgaard (operasanger)
- Jakob Fauerby
- Linnea Voss
- Max-Emil Nissen
- Mia Lerdam
- Morten Lindemann Olsen
- Peder Holm Johansen
- Per Scheel-Krüger
- Susanne Elmark
- Søren Ruby
- Thomas Chaanhing

Du kan se alle kandidaternes motivation for at stille op på Skuespillerforbundet.dk

Kandidater til forpersonsposten:
Benjamin Boe Rasmussen

Juristen: “Overenskomsterne beskytter allerede nu mod AI”

Lige nu har Rettighedsalliancen dagligt sager, hvor indhold med ulovligt kopierede stemmer bliver taget ned fra nettet, men det er ikke de organiserede producenter, der snyder, forklarer **Maj Hagstrøm**, chefjurist hos skuespillerforbundet.

Selvfølgelig så AI helt anderledes ud i 1999, end det gør i dag. Ikke desto mindre er principperne i overenskomsterne fra 1999 dem, der selv i dag beskytter dig mod digitalt misbrug af blandt andet din stemme og dit ansigt. Det forklarer Maj Hagstrøm, der er chefjurist hos Dansk Skuespillerforbund på film- og tv-området.

“Vi begyndte at støde på ønsker om digital brug af medlemmernes stemmer og billeder i slutningen af 1990’erne. Det var selvfølgelig i en helt vildt forsimplet form i forhold til det, vi ser i dag, men det var den tidlige udvikling der gjorde, at vi i overenskomsterne i 1999 for første gang tog eksplicit forbehold for AI og brug af ‘computergenereret stand-in’, som vi formulerede det dengang,” forklarer Maj Hagstrøm.

“Det er et overordnet og gennemgående princip i overenskomsterne, at du, hvis du medvirker i fx en film, er beskyttet mod, at din præstation bliver brugt til andet. Alt andet kræver en ny aftale. Den formulering har beskyttet medlemmerne i mange år – og det gør den stadig.”

Maj Hagstrøm fortæller om en tre år gammel sag, hvor en broadcaster henvendte sig for at høre, om det var ok, at stemmerne fra de medvirkende i tv-serier blev brugt til dubbing på andre sprog i forbindelse med salg af serierne til udlandet.

Næste udviklingstrin er på vej

“Det blev så ikke til noget i første omgang, fordi det, på det tidspunkt, ville have været både for dyrt og kompliceret at bruge de danske stemmer, men i takt med at priserne falder, og teknologien bliver mere tilgængelig, kommer vi helt sikkert til at støde på flere af de her forespørgsler.”

Inden for nær fremtid kommer næste udviklingstrin – nemlig muligheden for at

ændre skuespillernes mimik, så mundbevægelserne passer med dubbingstemmen. Uanset om det er skuespillerens egen stemme eller en dubber.

“Vi begynder så småt at se, at teknologien er på plads til den her avancerede form for AI-versionering – det er noget, der er kommet inden for de seneste måneder. Men også det er stadig meget dyrt, så her forventer vi også, at det er noget, producenterne vil efterspørge mulighed for, når det bliver billigere. Men det kommer til at kræve en overenskomstændring i forhold til de bestemmelser, der er nu.”

Misbrug af tredjeparter

Lige nu er det det mest på stemmeområdet, Maj Hagstrøm og hendes juristkolleger støder på sager om misbrug. Og der er mange:

“Der er daglige nedtagningssager via Rettighedsalliancen, og det er oftest skuespilleres stemmer, som bliver misbrugt til indhold på sociale medier – eksempelvis videoer på TikTok. Og det går stærkt – Rettighedsalliancen fik fx en anmeldelse om misbrug i forgårs, og allerede i dag er videoen blevet fjernet.”

Ordet ‘misbrug’ er meget vigtigt at huske på. Det er nemlig typiske tredjeparter, der stjæler stemmer fra udgivet materiale og misbruger dem – og ikke de mange professionelle producenter, der går ud over de beføjelser, der er aftalt i kontrakterne eller overenskomsterne.

“Vi ser dog nogle udenlandske producenter, der gerne vil have skuespillere eller dubbere til at underskrive en aftale om indtaling til eksempelvis et navigationssystem, men hvor kontrakten er formuleret sådan, at producenten reelt får ret til fri leg med stemmen, men dem fraråder vi selvfølgelig, at medlemmerne skriver under på.” ●

Juristens bedste AI-råd

1 Altid samtykke!
Husk at producenter ikke må opbevare din stemme eller dit ansigt i et digitalt arkiv, uden at du har givet samtykke til det (det er EU’s GDPR-lovgivning, der sikrer det) – og at du eventuelt har aftalt en betaling for det.

2 Kontrakter skal matche overenskomsten

Når du skriver under på en individuel kontrakt, så husk at sikre dig, at den matcher det, der står i overenskomsten – eller at der står, at den er på ‘de vilkår, der er aftalt i overenskomsten’.

3 Definer dine rettigheder

Sørg altid for at få defineret dine rettigheder til fx din indlæsning af en bog – hvor må bogen blive udgivet, hvor længe og hvilken betaling får du for at overdrage dine rettigheder i perioden?

4 Vær på vagt over for de aparte henvendelser

Har den kritiske sans med dig. Bliver du fx kontaktet af udenlandske producenter på fx LinkedIn, der vil hyre dig til at indtale en masse ord til et ‘navigationssystem’, kan det være et rødt flag. Og vi har svært ved at håndhæve dine rettigheder i Kina eller andre lande.

5 Hvad sker der med selftaped?

Skal du indspille et selftape, så bør du sikre dig, at indspilningen udelukkende bliver brugt til casting – og du skal sikre dig, at din caster ikke lægger indspilningen ud offentligt.

6 Send din kontrakt ind til forbundet

Hvis du er det mindste i tvivl om, hvad der står i din kontrakt, så henvend dig forbundets jurister – inden du skriver under! De står klar til at læse kontrakter igennem og kan rådgive dig i, hvilke formuleringer, du skal være opmærksom på.

KLASSIKEREN

DON'T, KISS

Til sommer på CPH Stage er koreograf Fabio Liberti igen på programmet med 'What Did I Just Do'. Dette nummers foto er dog fra forestillingen 'Don't, Kiss' tilbage fra 2018, hvor Alberto Cissello og David Forsberg danser – og kysser. Koreografen Fabio Liberti har beskrevet, at han i denne danseforestilling forsøger at analysere de mere dystre relationer mellem os mennesker – i form af afhængighed og i den forbindelse også medafhængighed. Der er særligt fokus på selve kysset, for danserne er låst i et kys hele forestillingen igennem! Og et kys er som bekendt både gnisten – det er kontaktpunktet mellem to mennesker, og det kan samtidig også være begrænsningen.

“Jeg er endt, som jeg begyndte. I en leverpostejbakke i Kødbyen”

Af Jacob Wendt Jensen

Portrætfoto: Lærke Posselt

Hans Henrik Clemensen har været vidt omkring i løbet af mere end 50 års arbejde som skuespiller. Ud og ind gennem eksperimentalteater, politisk teater og børneteater. Der har med årene indfundet sig en ro i arbejdet med at udtrykke sig, så man som publikum sidder, og vil have mere af manden, der har haft så forskellige ledestjerner som Arne Skovhus, Dario Fo og Dirch Passer.

Den barndom Hans Henrik Clemensen havde, var fyldt med teater. Han faldt ikke selv i gryden som spæd, men han så nysgerrigt til, mens stribevis af teaterfolk rørte i den.

“Min mor havde en viktualiebutik, og hun sendte mig i gymnasiet, selv om det ikke var noget, man gjorde hjemme i gården på Øresundsvej på Amager. Det var jeg utrolig glad for. Samtidig har jeg altid været fascineret af teater, og det er også takket være min mor, for hun var abonnent på Det Kongelige Teater. Og så kendte hun en kontrollør på teatret, Andreasen. Især når der var det, man kaldte ‘rød plakat’ – når den planlagte forestilling var aflyst, og de spillede noget andet i stedet – kunne jeg komme ind og se med. Alene. Jeg var kun en otte-ti år. Så var det bare ned og med sporvogn nummer to, der standsede foran teatret. På den led så jeg alt mulig forskelligt. For eksempel Jørgen Reenberg med ‘Admiralens vise’. Ham blev jeg en meget stor beundrer af,” fortæller Hans Henrik Clemensen.

I dag er Clemensen 75 år og har været skuespiller i mere end 50 år. Både på teater-scener og i tv-serier og film dukker han ofte op med interessante og vedkommende bud på anløbne machomænd i jakkesæt og slips.

Kafka i et abstrakt lys

Clemensen lærte således at se teater, men ét er selvfølgelig at gå ind og se teaterstykker som dreng. Noget andet er på et tidspunkt at få en særlig smag og en bevidsthed om kvalitet.

“I gymnasiet var vi helt vilde med 1960’ernes franske nybølgefilm af Truffaut og Godard, og vi var meget eksistentielle. Jeg har altid været fascineret af fransk kultur. Efter studentereksamen tog jeg til

Frankrig og boede et år i Grenoble. Der var gang i den dernede med studenteroprøret, og det skabte en politisk bevidsthed, som jeg ikke havde haft tidligere. I gymnasiet var jeg medlem af KG – Konservative Gymnasiaster. Efter oprøret i 1968 blev jeg røvestreder. Samme efterår kom jeg med i en teatergruppe, der hed Christianshavns Gruppen.”

I denne mellemtid mellem at være amatør og professionel gik det meste af tiden med tillidsøvelser.

“Vi øvede i meget, meget lang tid, inden vi i maj 1969 lejede Hit House, altså Aveny Teatret, der på det tidspunkt mest blev brugt til rockkoncerter med blandt andre Peter Belli. Der opførte vi forestillingen ‘Jamen’, der var baseret på en novelle af Franz Kafka. Stykket var meget abstrakt, og det handler om, hvordan vi mennesker forvandler os til det negative. Vi begyndte forestillingen med at ligge helt nøgne i lyset. Derefter fandt vi ‘tøjet’, som vi langsomt tog på, mens vi undrede os over, hvad det nu var for noget? Ingen havde set noget lignende på det tidspunkt.”

Stykket blev en stor succes med ventelister og spillede mod forventning mere end 20 gange.

Med ironi på trods

Men Hans Henrik Clemensen opdagede også hurtigt, at det kunne gå den anden vej. For eksempel med det andet stykke i Christianshavns Gruppen. Det blev spillet på Fiolteatret og hed netop ‘Stykke to’.

“Vi blev haglet ned af anmelderne. For eksempel var Knud Schønberg i Ekstra Bladet ude med en overskrift i retning af ‘nu smider de tøjet igen’. Det var ikke så godt, og det med nøgenheden var da også et halmstrå, vi greb til. Generelt vil jeg dog

Hans Henrik Clemensen i udvalg

Født i København 4 oktober. 1948. Har blandt andet været med i:

Teater

- Driving Miles (2020)
- En klovnns ansigt (2011)
- Scapins røvestreger (2002)
- En skærsommernats drøm (1986)
- Røverne (1985)

Film og tv

- Agent (2023)
- Herrens Veje (2017)
- Maria Larssons evige øjeblik (2008)
- Ørnen (2004-06)
- Idioterne (1998)

Hans Henrik Clemensen i ‘Lille Danmark’ i 2012. Foto: Thy Teater.

Viser kun 90 procent

Når Hans Henrik Clemensen dukker op på en scene, en tv-skærm eller et filmklæret, sker der næsten altid noget uventet. Scenen slår et slag med halen, og masken bløder igennem.

“Jeg lægger meget vægt på ikke at spille tingene direkte. I stedet forestiller jeg mig karakterens fortid. At vedkommende har en hemmelighed. For nylig sad jeg sammen med min kone, der også er skuespiller, og vi så ‘Pigerne fra Englandsbåden’, hvor jeg spiller en fyr, der er virkelig anløben. Og der sagde min kone ‘hold kæft, mand. Man er jo simpelthen ude og at skide med ham der, du spiller. Man aner slet ikke, hvad han er for en’. Det er noget af det, jeg er ude efter,” fortæller Hans Henrik Clemensen og uddyber:

“Jeg bruger kun at vise omkring 90 procent af det menneskes karakter, så der er et felt tilbage, som folk sanser, så de bagefter tænker ‘hvad er det for en mærkelig mand?’. Den spillefacon kan også indebære, at man tænker replikken i stedet for at sige den. Jeg ser meget på britiske skuespillere frem for de amerikanske, og briterne kan jo bare det der. James Norton er en af de helt store. Det er ham fra tv-serierne ‘Happy Valley’ og ‘Grantchester’. Jeg synes, han er en fuldstændig fantastisk skuespiller. Han er en af favoritterne til at blive den nye James Bond, som jeg forstår det. Men det håber jeg nu ikke, han bliver, for det vil ødelægge hans karriere.”

Ligeløn på Fiolteatret

Skuespiller og teaterdirektør Arne Skovhus inspirerede Hans Henrik Clemensen kraftigt i de unge år.

“Ingen husker ham længere, men han betød utroligt meget for teatret i 1970’erne.

Han lå i evig krig med Dansk Skuespillerforbund og daværende formand Holger Perfort. Folk hadede ham, fordi han syntes, det traditionelle teater var noget værre lort, hvor han stod for en ny form for teater. Det var ikke nødvendigvis samfundsomstyrtende, men det skulle være noget, der spillede en rolle i dagligdagen for det almindelige menneske.”

Skovhus så ‘stykke 2’ og inviterede på den baggrund Clemensen ind som elev på Fiolteatrets elevskole, som han var ved at oprette:

“Det sagde jeg ja til. Jeg kunne jo godt mærke, at der skulle noget læring til. Det var ikke helt nok at rende rundt og være nøgen. Hans elevskole skulle bestå af fem elever det første år.”

Clemensen og de medstuderende fik det samme i løn som de skuespillere, der var ansat. Der var ligeløn på teatret.

“Det var meget usædvanligt, og det var det, skuespillerforbundets formand sur over. Arne Skovhus var ligeglad med overenskomster, så jeg tror vi fik 2.000 kroner om måneden, og så blev der trukket 250 kr. til lærerlønninger, så vi kunne få noget undervisning hver morgen.”

Lulu Ziegler og Zeus

En af lærerne var Lulu Ziegler, som Skovhus kendte fra revyarbejde i Dronningmølle. Hun underviste eleverne i seks-syv dage.

“Jeg har aldrig lært så meget i mit liv som i de dage, og jeg har taget nogle af øvelserne fra dengang med mig videre i livet, når jeg har haft elever. For eksempel sådan noget med at komme ind på en scene, slå armene ud og sige ‘jeg er Zeus!’. Det er sådan set en ret dum lille øvelse, men hold da helt kæft en selvtillid man får af det. Zeus er jo den største! Derudover havde vi Avi Sagild og Ole Ishøj, der også var fremragende lærere.”

Lykken på skolen varede dog ikke længe, for skolen holdt ikke til, at Arne Skovhus stoppede i 1973.

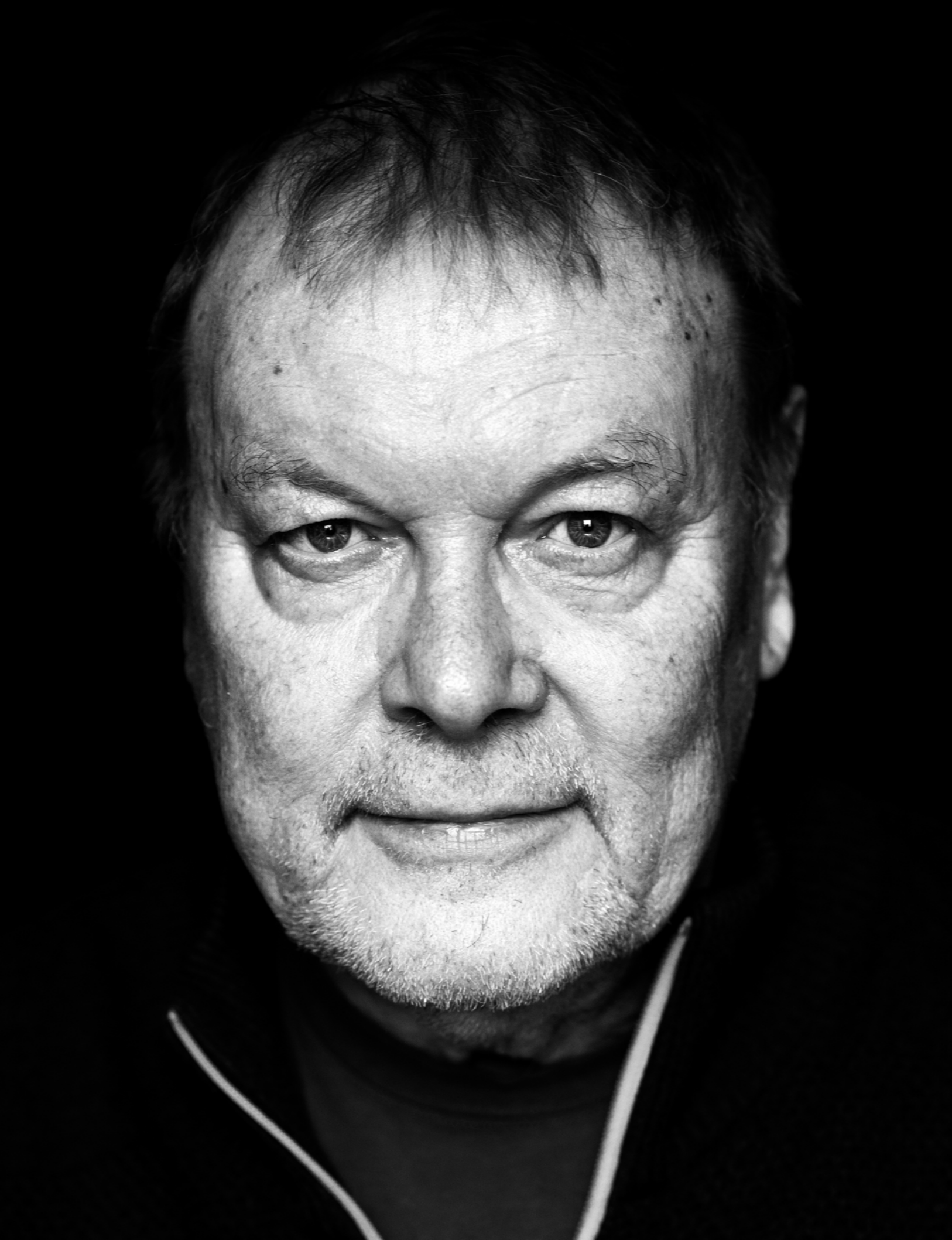
“Jeg havde nogle rigtig fine år, hvor vi blev kastet ind på scenen med det samme. På den måde fik jeg min uddannelse.

Takket være Arne Skovhus spillede Clemensen også gårdteater i gårdene på Vesterbro, hvor ikke mange børn havde set teater før – og det var i de år, den store børneteaterbevægelse i Danmark blev født.

Da DKP blev for meget

I sommeren 1971 blev nemlig også Fiolteatrets børneteater startet.

“Jeg kan huske, at vi blandt andet spillede ‘Flødeulven’ af Siw Widerberg. Vi var jo med i fem-seks stykker hver sæson, så vi knoklede bare løs. Når jeg ser tilbage i dag,

er det kun mig fra mit hold, der stadig er skuespiller, mens det stod bedre til på holdet efter os, hvor blandt andre Jesper Christensen, Pierre Miche-Renard, Søren Thomsen og Litten Hansen kom til at gå.”

På et tidspunkt indførte Arne Skovhus demokrati på arbejdspladsen, men det gik ifølge Clemensen for vidt.

“Årsagen til at jeg forlod Fiolteatret var, at den højeste myndighed pludselig var vores mandagsmøder. Jeg vil ikke nævne navne, men det medførte, at DKP’erne lugtede blod i forhold til at overtage organisationen. De manipulerede og gjorde ved. Det gjorde de overalt, dengang i 1970’erne og 1980’erne. De satte sig på Fredsbevægelsen og på Vietnamkomiteerne. Og pludselig kunne man ikke mere spille Dario Fo på Fiolteatret. Han var, som der blev sagt, ‘defaitistisk’. Den virkelige årsag var naturligvis, at Fo ofte forholdt sig satirisk til det italienske kommunistparti. Det er lidt den samme tendens, der ses i dag. Jeg er mere bange for de restriktioner, kunstnere pålægger sig selv, end for de restriktioner folketing og regering pålægger os. Til sidst blev Arne simpelthen så træt, at han ikke gad mere. På den led skød han sig selv i foden, fordi DKP’erne var så gode til at organisere sig.”

Børneteater i Banden

Efter tiden på Fiolteatret kom Clemensen med i teatergruppen Banden, der gik for at være børneteatergruppernes ‘kongelige teater’. Her var han i ni år – frem til 1983 – og det gik med fuld fart og 300 opførelser om året både på hjemmebane og rundt omkring i landet.

“Jeg lærte sindssygt meget af at spille børneteater. For eksempel at gøre mig meget umage. Du gør dig også umage, når du spiller teater for voksne, men når det gælder om at holde børns opmærksomhed, er det alligevel en helt anden sag. Du sidder nede på gulvet ved dem, hvor de måske begynder at hive hår ud af dine underben og den slags. Derfor lærer man sig en masse tricks for at bevare børnenes opmærksomhed. Hvis der for eksempel opstod for meget uro, kunne det være noget med at pege op og sige ‘neeiij – se deroppe’. Så kiggede ungerne op, og der blev helt stille. Derefter kunne man gå videre med stykket.”

I 1979 henvendte den daværende kulturrådmand i Odense sig til Banden og gjorde dem til egnsteater efter den nye egnsteaterlov i 1978.

“Det var en genial lov, der har betydet, at en masse af de frie grupper, der var opstået dengang, kunne slå sig ned forskellige steder i landet. Når vi mødtes til den årlige

børneteaterfestival, var det ligesom når forskellige saksiske stammer mødtes og kæmpede mod hinanden. Kæmpede om publikums gunst ved at sælge forestillinger.”

Reaktioner foran von Trier

En af de filmroller der står i enhver filmnørds erindring, er Hans Henrik Clemensens rolle som Bodil Jørgensens mand i Lars von Triers ‘Idioterne’. Han dukker først op i de dramatiske og nærmest hårrejsende sidste scener.

“Vi skulle have været en dag på settet, men vi endte med at bruge tre dage. Der var sat alt for kort tid af. Det var virkelig en svær scene, hvor Lars gik efter en helt særlig følelse. Vi var mange mennesker på sættet i en lille to-treværelses lejlighed i Rødovre, tror jeg, det var,” husker Hans Henrik Clemensen og fortsætter:

“Der var den der intense følelse af, at Anne Louise Hassing skulle være meget følelsesfuld og græde. Samtidig med, at jeg skulle stikke Bodil Jørgensen en lussing. Scenen blev stærk, men det er ikke så meget min skyld, for jeg leverer jo bare håndfladen. Altså, jeg reagerer på det ekstreme i situationen. Med Bodil havde jeg aftalt, at vi talte til tre, inden jeg slog hende, men så hviskede von Trier, at jeg i stedet skulle tælle til fem, før jeg slog, og det vidste Bodil ikke. Det viste sig at være en god ide. Altså bortset fra at Bodil flækkede øjenbrynet! På film skal man – efter min opfattelse – ‘tænke’ mere og spille mindre. Kameraet er en afslørende ven.”

Et hårdt fag

I en ganske kort periode på tre-fire måneder i 1997 var Hans Henrik Clemensen konstitueret formand i Dansk Skuespillerforbund.

“I en overgangsperiode mellem to formænd forsøgte jeg at få det bedste ud af det. Jeg fik da hevet en aftale i land om, at skuespillerleverne kunne komme i praktik rundt omkring på teatrene. Det har jeg altid syntes var vigtigt. I øvrigt synes jeg, det er en naturlig udvikling siden dengang, at vi er langt flere medlemmer i dag. Samfundet udvikler sig, og kunst og kultur er kommet til at betyde mere og mere. I dag er der dobbelt så mange teatre som dengang, hvis man tæller de små teatre med,” forklarer Hans Henrik Clemensen.

“Den faglige identitet er stadig stærk. Og det er for mig forbløffende, at folk stadig gider være skuespillere, når lønnen er så forholdsvis ringe. Det er lige før, lønnen ligger på linje med en kassedame i Netto, når du starter.”

Clemensen har også selv oplevet, at skuespillerfaget er et hårdt fag at holde sig

inde i, selv om han nu altid selv har haft en del at lave.

“Der har da været perioder, hvor jeg har tænkt, at nu må jeg gøre det hele på en ny måde for at holde mig inde i gamet, ikke? Men generelt har jeg været heldig. Dødheldig. Teaterbranchen udgøres af sådan nogle stammer, der lever parallelt med hinanden, og det er vigtigt at være med i en eller flere af dem.”

Cirklen er sluttet

Hans Henrik Clemensen har altid været fascineret af Dario Fo. I odenseperioden lavede han og Vigga Bro, som var hans partner dengang, således Fos ‘Mister Buffo’ og Franca Rames kvindefortællinger i en meget succesfuld forestilling.

“Efter jeg for første gang havde set ham optræde i Holstebro, ville jeg nærmest være Dario Fo. Jeg følte, han skulle have været min far. I 1993 var min nuværende kone og jeg så på Bali, hvor vi blandt andet var på et maskekursus. Da min maske var færdig, udrød jeg ‘gud! Det er jo en blanding af Arne Skovhus, Dario Fo og Dirch Passer!’. Jeg elsker nemlig også Dirch Passer højt, og de var alle tre store forbilleder. Jeg havde altså arbejdet med masken i to uger, og mine tre helte var ubevidst smeltet sammen i ansigtet på masken.”

Har du fortrudt noget i din karriere som skuespiller?

“Nej. Men jeg har haft sådan et ‘Sliding Doors’-øjeblik. Af og til har jeg spurgt mig selv, hvad der mon var sket, hvis havde sagt ja til et tilbud fra Det Kongelige Teater i 1977. Var min karriere blevet anderledes? Men omvendt – havde jeg sagt ja til det, var jeg aldrig kommet med i det lidt løsere ensemble på Gladsaxe Teater hos Kaspar Rostrup og min daværende svoger, Christoffer Bro.”

Med tiden nyder Clemensen livet mere.

“Jeg er for gammel til at være bitter over de valg, jeg har taget, eller over at ordrerne ikke altid ruller ind. På det seneste er jeg begyndt at lave en del frivilligt arbejde. For eksempel med noget der hedder Junkfood i Kødbyen, hvor de laver mad til hjemløse. Jeg kører med varer for dem, der skal lave 350 måltider hver dag. På en eller anden måde er cirklen sluttet. Min mors viktualiebutik lå på Øresundsvej på Amager, men jeg kom ofte i Kødbyen som dreng. De er allesammen skidesøde og taknemmelige over, man vil være med. Det evige begær efter anerkendelse og efter at blive set, får jeg også der. Det må jeg indrømme. Jeg er endt, som jeg begyndte. I en leverpostejbakke i Kødbyen. Selv om min identitet stadig vil være skuespiller.”

Det er blevet sværere at leve af at være dansk operasanger:

“Jeg bruger flere timer, end jeg får løn for”

Det har aldrig været nemt at leve af at være scenekunstner. Men særligt én faggruppe i Skuespillerforbundet er presset af korte ansættelser, mangelfulde eller manglende overenskomster, samt øget konkurrence fra udlandet. En operasangers arbejdsbetingelser ser nemlig meget anderledes ud end for eksempel en skuespillers.

Af *Jenny Høiland*

I en tidligere artikel her i Sceneliv kunne I læse om, hvordan operascenen herhjemme har ændret sig markant de seneste 60 år. Antallet af faste job for danske operasangere på landets nationalscener er skrumpet væsentligt, hvilket har betydet flere freelanceansættelser, som tilmed i stigende grad bliver besat med udenlandske sangere.

Det henviser mange danske operasangere til et freelanceliv på de mindre scener, hvor der enten ikke er overenskomst, eller hvor overenskomsten ikke tager højde for operasangeres arbejdsproces. Ofte går man nemlig i gang med at lære en operarolle, et halvt til et helt år før prøveforløbet starter. En forberedelsestid som sjældent er afspejlet i længden på de ansættelser, en dansk freelancesanger får tilbudt.

“Hvis man skulle sætte en lup på de timer, jeg bruger hjemme ved klaveret, så bruger jeg da flere timer, end jeg får løn for. Det kommer selvfølgelig også an på størrelsen af rollen,” fortæller soprannen Frederikke Kampmann, der er uddannet i både København og Wien, og som debuterede i 2015.

De fleste af de freelanceansættelser, hun har her i Danmark, er uden for overenskomst, og hun er derfor hverken sikret en minimumsløn eller en minimumlængde på sin ansættelse. Men også teatre med overenskomst kan få dispensation til korttidsansættelse på maksimalt 42 dage.

Ifølge forperson for skuespillerforbundets operaudvalg, Mathias Hedegaard, benytter visse operascener sig i temmelig høj grad af dispensationen, og det kan have ret store konsekvenser for en freelancesanger.

“Operasangere forventes at kunne deres rolle udenad første prøvedag. Og når vi ikke får løn for vores forberedelse, så har det jo stor betydning for, hvor mange produktioner, vi er nødt til at lande i løbet af en sæson for at komme op på noget, der minder om en årsindkomst,” forklarer Mathias Hedegaard.

En svær gruppe at lave overenskomst for

De kortere ansættelser har også betydning for pension og feriepenge samt retten til dagpenge, fordi operasangere dermed – på papiret – har færre dages arbejde. Derfor ønsker operaudvalget at værne om de længerevarende ansættelser på minimum 75 dage, som lige nu er sikret i den såkaldte TIO-overenskomst for mindre egns- og byteatre:

“Så kan arbejdsgiverne for eksempel lægge prøvestarten to uger inde i ansættelsesperioden, hvilken betyder, at du har en eller anden form for symbolsk betaling for dit indstudingsarbejde,” foreslår Mathias Hedegaard.

I skuespillerforbundets juridiske afdeling er man godt klar over udfordringen. Ikke mindst det problematiske i at førnævnte TIO-overenskomst er en fællesoverenskomst for både skuespillere, sangere og dansere:

“Helt overordnet er operasangere en af de grupper, det er sværest at lave overenskomst for. Det er svært nok for skuespillere, men fordi operasangere arbejder på en helt anden måde, er det vanskeligt at favne dem i overenskomsterne. Det er bare en helt anden metier end at være skuespiller, hvor du først for alvor lærer din rolle under prøveforløbet,” forklarer Kim Hansen, direktør og advokat i Skuespillerforbundet.

I efteråret forhandlede forbundet med de teatre, der er omfattet af TIO-overenskomsten, herunder Operaen i Midten, Den Fynske Opera og Den Ny Opera:

“Vi forsøgte, i det små i hvert fald, at få nogle særregler ind i forhold til operasangerne. Den ene var at få nogle mere faste regler for, hvad man skal være særligt opmærksom på i prøveforløbet, herunder orkesterprøver; den andet var, om vi på en eller anden måde kunne få reguleret den forberedelse, der ligger uden for eller inden første prøvedag,” siger Kim Hansen.

Desværre strandede forhandlingerne, og den tidligere overenskomst blev forlænget med to år.

Øget konkurrence fra udlandet

Det Kongelige Teater og Den Jyske Opera har deres egne overenskomster. Her er forbundet de seneste år lykkedes med at få indskrevet nogle rimelige vilkår både for fastansatte og freelancere. Til gengæld er teatrene begyndt at ansætte mange flere udenlandske sangere end tidligere:

“Man kan jo ikke tage væk, at opera er en international kunstform. Fordi vi ofte synger på et sprog, som ikke er vores eget, gør det jo, at vores job, i modsætning til skuespillere og musicalperformere, er til fri konkurrence for sangere fra hele verden. Men selv når vi synger på dansk, er det ikke altid, at det bliver castet med danske sangere,” fortæller Mathias Hedegaard.

Han har lavet sin egen statistik over, hvor mange af rollerne på de to nationalscener, der er besat med danske freelancesangere i den nuværende og kommende sæson.

I sæson 2023-2024 er der 17 operasolistler på Den Jyske Opera, og fem af dem er danske freelancesangere. I løbet af hele 2024, hvor der bliver opført tre operaproduktioner, er kun to roller besat med danske freelancesangere.

I Det Kongelige Teaters sæson 2023-2024 er der udover de 18 fastansatte solister engageret 45 gæstesolister. Kun ni af gæstesolisterne er danske.

“Jeg kan ikke svare på, hvorfor det er sådan. Jeg kan bare konstatere det. Grunden må casterne og operacheferne jo komme med. Som jeg ser det, er det prioriteringer. Hvis du vælger ikke at prioritere danske sangere, så bliver det meget nemt sådan her, fordi konkurrencen er så stor,” mener Mathias Hedegaard.

Frederikke Kampmann oplever også, at det er svært at få en fod indenfor som freelance operasanger:

“Du bliver lidt modløs, når du ser de tal og oplever lukkede døre på to af landets største institutioner. Især når der samtidig er så mange ansættelser, der sker uden for overenskomst i det frie felt, som mere og mere minder om ‘det vilde vest’. Det gør det sværere at arbejde under ordnede forhold, når man er freelancer. Jeg kunne godt savnede bedre arbejdsforhold over hele linjen.”

Svært at sige nej i det vilde vest

En af de efterhånden store spillere i det, som både Frederikke Kampmann og Mathias Hedegaard kalder ‘det vilde vest’, er Copenhagen Opera Festival, der altså ikke har overenskomst med skuespillerforbundet.

“Jeg synes, det er mærkeligt, at en festival, der er støttet af både Kulturministeriet og Københavns Kommune, ikke følger den danske model,” siger Mathias Hedegaard og fortsætter:

“Copenhagen Opera Festival er i dag en rigtig stor arbejdsgiver for danske freelancesangere. Det er rigtig mange arbejdstilfælde, vi snakker om, så derfor har det betydning for os, at vi ikke arbejder under ordnede forhold.”

Skuespillerforbundets jurister er ofte i kontakt med medlemmer, som bliver tilbudt ansættelse på operafestivalen:

“Vi er blevet mere opmærksomme på de u hensigtsmæssigheder, der er i vilkårene, og det har at gøre med lønniveauet og løn under sygdom – altså sådan helt traditionelle overenskomstmæssige ting,” forklarer Kim Hansen.

Det har ved tidligere lejligheder ikke været muligt at nå til en fælles forståelse mellem de to parter. Efter deres seneste møde i januar har forbundets juridiske afdeling modtaget et bud på en standardkontrakt fra festivalen. Det er dog stadig for tidligt at sige, om parterne kan nå til enighed:

“Det som er vigtigt for os, hvis vi går ind i sådan en kamp for at få en overenskomst eller en standardkontrakt, som vi synes er god, er, at der også er opbakning fra operasangerne. Det nytter ikke noget, at de siger ja til nogle andre vilkår,” understreger Kim Hansen.

Huller i kalenderen

Mathias Hedegaard er enig med skuespillerforbundets direktør, men møder samtidig mange frustrerede sangere:

“Det store problem er jo, at selv om de så henvender sig til forbundet og får juridisk hjælp med deres kontrakt, så kan forbundet kun ‘henstille til’, at kravene bliver opfyldt. Vi kan aldrig nogensinde kræve det af arbejdsgiveren, når der ikke findes en overenskomst. Og er du nyuddannet sanger, eller har du ikke noget at lave, så siger du selvfølgelig ja til det arbejde under alle omstændigheder. Men det betyder desværre også, at det bliver vanskeligt at opnå en forandring.”

Frederikke Kampmann har en enkelt gang sagt nej til et job på operafestivalen på grund af for lav løn. Hun har haft stor glæde af at bruge skuespillerforbundets jurister i kontraktspørgsmål, men har også oplevet, at hendes kolleger fik aflyst en forestilling på et af de mindre egnsteatre, efter at sangerne i fælles front havde stillet større krav til deres ansættelse:

“Det er selvfølgelig superærgeligt, for jeg er sikker på, at de sangere hellere ville have haft en produktion i kalenderen end ingen produktion i kalenderen – også selv om det måske ikke er den løn, de ønskede. For så står du pludselig med en tom kalender med to måneders varsel. I operabranche er ting jo som regel planlagt langt ud i fremtiden, så med sådan et kort varsel, er det ikke sikkert, du får fyldt de huller ud,” forklarer hun. ●

→
Rikke Frisk
Foto: Privat

Festivalchef: “Vi kæmper for det samme”

Hos Copenhagen Opera Festival har man fuld forståelse for operasangerens lønfrustrationer, men mener ikke, at skuespillerforbundets krav matcher virkeligheden. Og i Den Jyske Opera mener man, at virkeligheden blæser i andre, mere internationale retninger.

Af Jenny Høilund

Man kan altid blive bedre og lære af hinanden. Det er holdningen på operafestivalens kontor i København. Festivaldirektør, Amy Lane, og udviklings- og administrationschef, Rikke Frisk, har inviteret på kaffe for at diskutere festivalens lønforhold.

“Der er ikke nogen af os, der ikke synes, at operasangere og andre involverede i festivalen skal have de bedst mulige vilkår. Vi har bare nogle fælles vilkår, som er udfordrende. Fra et arbejdstagersynspunkt forstår jeg fuldstændig, hvorfor det er godt at være garanteret en minimumslængde på en ansættelse. Men vi er en festival, der kører i 10 dage, så vi har ikke mulighed for at ansætte folk i 75 dage. Vi har simpelthen ikke råd til at betale for ydelser, vi ikke får og ikke kan gøre brug af,” siger Rikke Frisk om minimumskravet i TIO-overenskomsten, som operafestivalen ikke er omfattet af.

Vi skal gå i nul

“Når vi tager hul på en ny sæson, har vi nul kroner. Hvert eneste år er vi derfor nødt til at rejse hver en øre, vi bruger, og vi er selvfølgelig nødt til at sikre os, at vi går i nul og ikke ender med et underskud. Fordi vi har ansvaret for at festivalen overlever, og fordi vi elsker opera og fordi vil vil at kunstarten, gennem festivalen, møder mange eksisterende og nye publikummer,” tilføjer Amy Lane, der har været direktør og kunstnerisk leder af Copenhagen Opera Festival siden 2019.

Ikke råd til løn under sygdom

Festivalledelsen har meddelt juristerne i skuespillerforbundet, at de gerne vil invitere operaudvalget ind til en snak om, hvordan verden ser ud fra deres side af bordet:

“Operaudvalget og Copenhagen Opera Festival har en fælles interesse i at sikre gode og ansvarlige arbejdsbetingelser for personer, der er ansat kortere end 75 dage. Så vores oplæg til en drøftelse er, at siden mange festivaler ikke kan ansætte personer på lange kontrakter, må vi sammen – arbejdsgiver og arbejdstager – udvikle modeller for kortere ansættelser, som er baseret på en gensidig forståelse for arbejdsgivers og arbejdstagers virkelighed,” siger Rikke Frisk.

Copenhagen Opera Festival mener ikke, at de i øjeblikket har et budget, der gør det muligt at betale løn under sygdom. Til gengæld forsøger de at dele deres kontrakter op, så sangerne får løn for både prøve- og forberedelsesperiode og for hver forestilling.

“Jeg hører nogle gange argumentet ‘producer halvdelen og betal os dobbelt’. Det kunne vi godt gøre, men hvad så med alle de mennesker, som vi ikke hyrer? Der er allerede for lidt arbejde,” siger Amy Lane og tilføjer, at festivalen gør meget for at være en platform for både nye talenter og udvikling af operagenren.

Vi er farveblinde

Hos Copenhagen Opera Festival forsøger man bevidst at blande danske og uden-

landske sangere for at skabe et mangfoldigt miljø. Men er det et problem, at det er blevet sværere for danske sangere at få en fod indenfor i de etablerede danske operahuse?

Ikke hvis vi spørger operachefen på Den Jyske Opera, Philipp Kochheim, der har svaret i en mail:

“Opera har været en global kunstform lige fra begyndelsen, og på Den Jyske Opera er vi farveblinde, nationalitetsblinde og seksualitetspræferenceblinde. Kun kvalitet tæller. Jeg håber virkelig, at denne søgen efter internationale standarder vil overleve min tid. Enhver vej tilbage ville ydmyge operagenren i dens kerne. Det går hånd i hånd med den endelige ‘død’ af operaer i oversatte versioner – i hvert fald i topoperahuse,” skriver han.

Færre danske sangere

Ifølge en statistik fra skuespillerforbundets operaudvalg har der i de syv år, Philipp Kochheim har siddet på chefposten, været det laveste antal danske operasolistere på Den Jyske Opera nogensinde. Det er ifølge operachefen ikke noget bevidst valg:

“Alle inspirerende og dygtige kunstnere er og har altid været velkomne. Men jeg synes, det er meget menneskeligt, at dem, der ikke overbeviste os, er frustrerede.” ●

Børneteater på langtur

Af Louise Kidde Sauntved

Langt de fleste danske børneteatre turnerer med deres forestillinger for at nå ud til så mange børn og unge som muligt. Flere af dem tager endda ud til de fjerneste egne af verden. Vi har talt med nogle af de mest berejste.

Teatergruppen Batida, der til hverdag holder til i Københavns Nordvestkvarter, har gennem de seneste 30 år været på over 100 udlandsturneer i 45 forskellige lande. Og der er ofte tale om lande, de færreste andre besøger. Det har givet uvurderlig inspiration – og et helt katalog af ubetalelige erfaringer.

I det foregående år har Teatergruppen Batida optrådt i Brasilien, Sydafrika og Tyrkiet med forskellige forestillinger. I maj går turen til Cuba, og til oktober er det Brasilien og Korea, der står for tur. Batida, der består af et fast ensemble på 11 musikalske spillere, elsker at rejse ud i verden for at møde et helt andet publikum end det hjemlige og velkendte. Også selv om det indimellem kan give visse udfordringer.

For eksempel oplevede gruppen i Nordkorea, at publikum først turde klappe, da en indflydelsesrig person på første række – efter et par nærmest uendelige, dødssilber sekunder – rejste sig og klappede for. Men så var begejstringen også overvældende.

Og i Iran, hvor de i øvrigt kunne glæde sig over et 'vidunderlig entusiastisk og kompetent' publikum, skal alle forestillinger, inden opførelsen, gennemses af en komité – af mænd. Komiteen er sat i verden for at sikre, at der ikke udspiller sig noget anstødeligt, der i sidste ende kan give mullaherne en undskyldning for at lukke hele teaterfestivalen.

“Der er for eksempel ikke tilladt, at mænd og kvinder må røre hinanden på scenen,” fortæller Søren Valente, som er et medstifter af Batida.

En munter protest mod præstestyret

“Vi optrådte med en af vores evergreens, ‘Spaghetti’, hvori der på et tidspunkt er en kvinde, der dejser om på gulvet, hvorefter hun skal flyttes op på et bord. Forestillingens to mandlige kokke måtte jo ikke røre hende, så vi stod med et uløseligt logistik problem. Men så fandt vi på at gøre et nummer ud af besværlighederne. Idet de to mænd skulle til at foretage sig det forbudt løft, gav de forskrækket udtryk for, at det måtte de absolut ikke. ‘Spontant’ hidkaldte de ulykkelige skuespillere hjælp fra salen. To kvinder – som vi havde aftalt det med i forvejen – entrede scenen og baksede den bevidstløse kvinde op på bordet. Og den opfindsomme løsning udløste jubel fra salen. En munter protest mod præstestyrets tåbelige restriktioner.”

Parykpanik

Samme kvindelige skuespiller skulle på et tidspunkt synge, mens hun spiller harmonika og danser.

“Også her blev de dybe panderynker aktiveret. Hvis hun absolut skulle synge, måtte hun under ingen omstændigheder lukke munden for højt op. Og der måtte

ikke vrikkes i takt til musikken, mens hun sang.”

Hendes røde paryk lignede også rigtigt hår for meget, for kvinder må ikke vise hår frem. Hverken på gaden eller scenen.

“Nogle opfindsomme iranske kollegaer reddede situationen i sidste sekund med en rulle orange bomuldstråd, der blev syet ind i det røde hår et par velvalgte steder. Slutteligt blev parykken godkendt som paryk. Vores iranske kollegaer er eksperter i at få ting til at lykkes.”

Kom aldrig i nærheden af tolden

Når et teater drager til den anden side af jordkloden, er alle nødt til at udvise opfindsomhed i forhold til omfanget af scenografi og teknisk udstyr – og ikke minds hvordan de får det med hele vejen ud og hjem.

“Vi er jo et turnerende teater, så vi er vant til at tænke i praktiske løsninger. På sin vis er vi blevet eksperter i det muliges kunst. En af vores dyrekøbte erfaringer, når det gælder Batidas internationale aktivitet, er, aldrig at komme i nærheden af toldvæsenet. For hvis tingene først havner på en toldterminal, kan det være et mareridt at få dem ud igen. Man kan ikke snakke fornuft med toldvæsenet, man kan kun arbejde for sagen – ofte i flere dage, hvor man render rundt og kæmper med myndighedernes sofistikerede og fuldstændig uforståelige bureaukrati. Derfor prøver vi at skære det

hele ned til enheder af 23 kilo, som vi kan have med som almindelig bagage på flyet,” fortæller Søren Valente.

Af samme årsag sørger Batida altid for at ankomme mindst et døgn før første forestilling:

“Mest fordi vi kan risikere, at der er et stykke bagage, der ryger til en forkert destination. Da vi spillede i Mongoliet for nogle år siden, var det kun én ud af seksten kufferter, der ankom sammen med os. Resten var havnet i Tyrkiet.”

Men med udfoldelse af en strategisk blanding af underdanig smiger og trusler med bål og brand, lykkedes det at få resten af scenografien frem dagen efter.

“Det er heldigvis ikke så tit det sker, men hvis vi har en for lille margin, risikerer vi at stå der med alle talenterne, men ikke noget at udfolde dem i.”

Skuespiller med skruetrækker

En anden udfordring, som Batida ser en sport i at imødekomme, er de begejstrede, men ofte fattige arrangørers begrænsede ressourcer. Det er tit nødvendigt at skaffe større ting på stedet. Som for eksempel en kontrabas:

“Den er jo svær at proppe ind i et fly hjemmefra, men at skaffe en sådan i et tredjeverdensland kan være en næsten uløselig opgave, og vi kan risikere, at arrangørerne efter store anstrengelser stiller med en bas, der ikke kan spille. Eller at den simpelthen ikke kan skaffes. I fattige lande

som for eksempel Cuba, slipper en musiker ikke sin kontrabas af syne, for den er det instrument, vedkommende lever af. Så den slags kan være uhyre vanskeligt og tålmodighedskrævende at løse.”

Og så er der selve scenen, med lys og lyd, der heller ikke altid virker. Heldigvis kommer de danske

skuespillere med en solid ekspertise på området. Ofte til arrangørerne store forbløffelse:

“Som danskere lever vi i en relativt flad struktur, hvor de fleste skuespillere sagtens kan sætte lys eller skruer noget sammen. Der findes jo ikke et hjem i Danmark uden en stiksav og en akuboremaskine. Selv højt-betalte direktører eller akademikere bygger deres eget hønsehul eller sætter gipsplader op i sommerhuset. Men i de fleste andre lande findes den kultur ikke. Selv om man selv er fattig, findes der en endnu fattigere underklasse til det grove. I Iran, Tyrkiet, Chile og Brasilien er det helt usædvanligt, at en skuespiller eller en instruktør skænker den praktiske side af kunsten en tanke. Så når en dansk skuespiller giver sig i kast at opstille scenografi og lave lys, er det noget der vækker opmærksomhed hos kollegerne og ikke mindst hos dem, der plejer at udføre den slags opgaver.”

Stor kærlighed til teatret

Alle udfordringerne bliver dog i høj grad opvejet af det, teaterfolkene får med sig hjem i den mentale og kreative kuffert:

“Det er så fedt. Når vi kommer ud, oplever vi børn og voksne, der måske aldrig har set teater før, blive opslugt af det og rørt. Det er meget givende at opleve, at vores forestilling bliver modtaget med et åbent sind og åbne øjne og arme. Det er jo det, du er sat i verden til, hvis du er skuespiller. Det er fantastisk at spille i et andet land, for nogle andre publikummer, og opleve at det, vi bruger vores liv på – nemlig at skabe meningsfuld kunst – også betyder noget for dem.”

Derfor vil Søren Valente også råde alle, der er interesseret i at turnere i udlandet, til bare at tage af sted, når lejlighed byder sig. Og så vidt muligt lade være med at spekulere i indtjening.

“Det gælder specielt, når du tager til de lande, du normalt ikke kommer til. Vi i Batida har det princip, at vi så vidt muligt vil dele vilkår med arrangørerne. Hvis de ingen penge har, skal vi heller ikke have nogen. Men hvis det er en velhavende festival, vil vi selvfølgelig også gerne have en bid af kagen. Vi ser vores internationale aktiviteter som en integreret og nødvendig del af vores teaterdrift. Og en del af lønnen er at stå i Amazonas og spille teater for nogle fantastiske og betydningsfulde mennesker, der desværre ingen penge har. Men hvor vi møder langt større entusiasme og kærlighed – også til teatret – end på en stor, supertjekket, velhavende europæisk festival.”

Batida i Cuba.
Foto: Privat

Q & A

Theatre Madam Bach:
"Gå jeres egne veje"

Pernille Bach, skuespiller og kunstnerisk leder af Theatre Madam Bach, har i løbet af de seneste 20 år turneret i 42 lande med 359 forestillinger – heraf 210 i Kina. Teatret, der laver forestillinger til mindre børn, tager på internationale ture fire-fem gange om året, hvoraf mindst en af dem er en længere turné i Asien. Senest har de været i Singapore med forestillingen 'Hjem' og Beijing med 'Bloom'.

Er der særlige krav til de forestillinger, I vælger at rejse med?
"Alle vores forestillinger er skabt med international turné for øje. De seneste år har vi nedskaleret nogle af vores projekter for at imødekomme flere arrangørers manglende budget til fragt, for at vi kunne komme ud på mindre spillesteder og for at kunne rejse mere bæredygtigt. Vi sammensætter også længere turneer med flere partnere for at få mest muligt ud af en turné."

Hvilke særlige udfordringer er der i forbindelse med at turnere internationalt?

"Fragten af scenografi er klart den største økonomiske udfordring, og hvert land har sine kulturer og dagligdag. Men er du åben og nysgerrig, er det ikke en udfordring, men en fantastisk mulighed for at møde nye kulturer."

Hvad er de største oplevelser du har fået undervejs?

"Helt generelt er det fantastisk at få lov til at rejse med det, vi holder allermest af – teater for de mindste og deres voksne – og at skabe de helt nære forestillinger. Vi spillede i Singapore i sidste uge, og blandt publikum var der familier, som havde set vores forestillinger i henholdsvis New Zealand og Malta, og som fortalte os, at de havde berørt dem meget. Alle lande har deres unikke ting og publikum, så det er svært at hive enkelte episoder ud. Men måske er fællesnævneren, at alle familier over hele verden har samme ønsker for deres familie og fornemmelsen af, hvad hjem er. Vi har meget mere tilfæles, end vi får lov at høre om i medier og blandt politikere."

Hvilke gode råd vil du give andre, der drømmer om at rejse med deres forestillinger?

"Kast jer ud i det. Vær nysgerrige på nye kulturer. Lyt til nogle få gode råd, men gå jeres egne veje."

Teater Baglandet:
"Det nonverbale sprog er universelt"

Sofie Pallesen, skuespiller og kunstnerisk leder af Teater Baglandet, har siden 2012 turneret med forestillinger særligt rettet mod børn, i blandt andet Kina, Cuba og Grønland. Til efteråret drager teatret til Mongoliet.

Er der særlige krav til de forestillinger, I vælger at turnere med?
"Vi tager altid nonverbale forestillinger med, så der ikke er nogen sprogbarrierer, og så vi kan inkludere alle publikummer."

Hvilke udfordringer er der i forbindelse med at turnere internationalt?

"Det kan være en udfordring at kommunikere præcist med teatermedarbejdere i andre kulturer, der ikke nødvendigvis tænker på samme måde, som vi gør. I Teater Baglandet arbejder vi enkelt, men stramt med både scenografi, lyd og lys. Det er vores forestillingers dna. Men ikke alle lande har vores danske tradition for, at børneforestillinger skal sidde lige så meget i skabet som voksenforestillinger. Der kan vores ambition godt blive udfordret, og derfor har vores erfaring også lært os at gøre os ekstra umage med at være præcise i vores kommunikation allerede fra første kontakt."

Hvad er de største oplevelser, I har fået undervejs?

"Store oplevelser har der været et hav af. Vi har mødt så mange fantastiske mennesker og haft smukke, rørende og meningsfulde møder med både børn og voksne. Det der har overrasket mig mest er, hvor ens børn reagerer, lige meget om du er i Asien eller i Sydamerika. Det nonverbale sprog er universelt og skaber fællesskab på tværs af alle kulturer og livsformer."

Hvilke råd vil du give andre, der drømmer om at tage på turné til udlandet?

"Lav scenografier, der fylder så lidt som muligt, men dog kan skabe et magisk rum hvor som helst. Sørg for, at det nemt kan komme med som 'odd size', når I flyver. Lav en meget udførlig 'rider', som så præcist som muligt beskriver, hvad I har brug for, så I kan gennemføre jeres forestillinger. Vær opmærksom på blandt andet publikumsantal, rumfaciliteter, tekniske detaljer og så videre. Og vær omstillingsparat, når du kommer ud i verden. Så bliver det sjovest." ●

Når du finder den rigtige, er du ikke i tvivl

Er du i tvivl om du har den rigtige bank? Det er vores kunder ikke. For tredje år i træk vinder Lån & Spar prisen for at have de mest loyale bankkunder i Danmark. Faktisk ville 86 pct. af vores kunder genvælge Lån & Spar, hvis de skulle vælge bank i dag. Det viser en uafhængig undersøgelse fra konsulenthuset Loyalty Group.

Er du medlem af DSR – men ikke kunde i Lån & Spar?

I så fald går du glip af en række fordele, du som medlem har adgang til. Som MedlemsKunde får du Danmarks højeste rente på din lønkonto, og du får en rådgiver med ekspertise i de forhold, der gælder for netop medlemmer af DSR. Hvorfor får du disse fordele? Fordi DSR er medejer af Lån & Spar og ønsker at give sine medlemmer de bedst mulige vilkår – også i banken.

Udnyt de fordele, der følger med dit medlemskab af DSR – bliv MedlemsKunde i dag.

Gå ind på lsb.dk/dsr eller ring 3378 1927

Kilde: Loyalty Groups
Brancheindex Bank 2023

Lån & Spar

EFTERUDDANNELSE I DSF STUDIO

Nye kurser, aftenundervisning og masser af inspiration til dit fag – DSF Studio bugner af spændende kurser og dygtige undervisere. Du kan bruge Åben Studio en eller flere gange om ugen, og kig også på de mange interessante kurser med både danske og internationale undervisere!

ÅBEN STUDIO

*Fri træning for 200 kr. pr. halvår.
Forhåndstilmelding er nødvendig via dsfstudio.dk*

FILMSKUESPIL OG SELFTAPE MED THOMAS CHAANHING – AFTENHOLD

Mandage fra 29. april kl. 18.30-21.30

På dette kursus ligger fokus på at træne at filme et selftape og blive bekvem med formatet. Vi træner i at analysere og tale om, hvad scenerne kan, og hvilken retning de kan tages i. Afhængig af antallet af deltagere skiftes man til at være på gulvet.

Skuespiller Thomas Chaanhing har gennem de seneste 20 år haft større og mindre roller i skandinaviske produktioner og har senest fået hul igennem til det internationale marked.

STEMMEN I BEVÆGELSE MED NAJA MÅNSSON

Fredage 26. april-7. juni kl. 9.30-12.30

Et stemmeverksted, hvor der arbejdes med kropsbevidsthed og åndedrætsstræning, med fokus på at styrke en sund stemme, og med tilbud om en individuel behandling efter aftale. Forløbet henvender sig til skuespillere, sangere og musicalperformere. For 10 af deltagerne er der også mulighed for en individuel behandling hos Naja efter aftale.

Naja har 10 års erfaring med at massere og behandle professionelle stemmer og har efter sin kandidatuddannelse i klassisk sang specialiseret sig yderligere inden for faget.

IMPROVISATION MED OLE BOISEN

Tirsdays til 28. maj kl. 9.30-12.00

Improvisation handler om at komme forbi præstationslysten og trangen til at imponere, så vi med sænkede parader spiller sammen og finder på fantastiske ting i nuet.

Ole er freelanceskuespiller og underviser med en bred erfaring fra film, tv og teater.

FILMSKUESPIL MED KARI VIDØ

Onsdage til 22. maj kl. 9.30-12.30

Vil du lære, hvordan du kan bruge dine personlige erfaringer i dit skuespil? Få redskaber til at skabe unikke, levende og troværdige karakterer? Lære en teknik, som hjælper dig til casting og med selftapes?

Kari Vidø har arbejdet over 30 år som professionel manuskriptforfatter og filminstruktør inden for mange forskellige genrer og platforme.

KURSER

DYNAMISK SAMSPILSWORKSHOP MED JACQUE LAURITSEN

28.-31. maj // først til mølle // 450 kr.

Med intensiv grundtræning og konkrete værktøjer trænes deltagerne kort og godt i kunsten at spille sammen og trække både skuespiller og karakter ud af osteklokken. Teknikken trænes gennem improvisationer og dialogarbejde med scener fra udvalgte skuespil. Jacqu Lauritsen har i 30 år arbejdet professionelt som freelanceskuespiller.

FILMSKUESPIL OG CHUBBUCK-WORKSHOP MED KARI VIDØ

3-7. juni // frist 28. april // 500 kr.

Chubuck-teknikken er effektiv og hjælper dig til at skabe et unikt og troværdigt bud på rollen ved at personificere teksten. Du får en metode til at forstå, hvad der driver dig i scenen og ikke mindst hvorfor. Og du lærer at være rollen, frem for at spille den. Teknikken er også særdeles velegnet til casting og ved selftapes.

APPLAUS

SØREN MARTIN RODE

10.12.1935 - 21.6.2023

Søren Rode.
Privatfoto

Af Louise Kidde Sauntved

Søren Martin Rode blev født i 1935 som søn af redaktør Mikal Rode og Anna Margrethe Termansen. Allerede som barn udviste han et stort talent for at underholde, iscenesætte og spille skuespil – han kunne simpelthen ikke lade være. Alligevel var det ikke scenevejen, han valgte i første omgang. På trods af – eller måske netop fordi – hans onkel var den kendte skuespiller Ebbe Rode. I stedet blev han uddannet malersvend. Et fag der passede godt til hans omhyggelige natur. Et ophold på Krogerup Højskole blev imidlertid udslagsgivende for, at han som 24-årig alligevel valgte at søge ind på Det Kongelige Teaters elevskole. Og kom ind i første forsøg.

Han var færdiguddannet i 1962 og blev med det samme tilknyttet teatrets ensemble, hvor han tilbragte de følgende næsten 30 år. Her gjorde han – blandt meget andet – en god figur i 'Tribadernes nat', 'Indenfor murene', 'Medea' og 'Tre søstre'.

Søren Rode var den perfekte ensembleskuespiller; fagligt stærk, med perfekt diktion og en udpræget sans for pausens effekt. God til at samarbejde, med en veludviklet humoristisk sans og blottet for primadonnanykker. Faktisk havde han ikke det store behov for at gøre væsen af sig, og han trivedes i karakterstærke biroller, som han ofte formåede at gøre uforglemmelige.

Det Kongelige Teater blev Søren Rodes andet hjem. Her blev han uddannet skuespiller og tilbragte efterfølgende næsten tredive år af sin karriere. Men også udenfor murene var der bud efter manden, der kunne gøre selv den mindste rolle uforglemmelig.

Et sent højdepunkt

Derfor kom det også som lidt af et slag for Søren Rode, da han i 1991 blev afskediget fra Det Kongelige Teater, sammen med en række andre spillere, der heller ikke havde set det komme. I en tid overvejede han, om han bare skulle gå på pension som skuespiller. For hvad lå nu forude? Ikke så lidt – skulle det heldigvis vise sig. De følgende år spillede han nemlig på en lang række teatre i hovedstadsområdet. Blandt andet var han med i Jess Ørnboes '13 kvadratmeter' på Teatret ved Sorte Hest, 'Melampe' på Grønne-gårdsteatret og i musicalen 'Aladdin' på Gladsaxe Teater som sultanen Soliman, hvor han viste, at han havde en fornem barytonrøst. Det var også på Gladsaxe Ny Teater, han i 2007 oplevede et af sine seneste karrieres højdepunkter i rollen som Polonius i 'Hamlet'. En rolle, Søren Rode længe havde drømt om at spille – og som han var en drøm at overvære i. Selveste Dronning Margrethe fortalte ham, efter at have overværet forestillingen, at det sandsynligvis var den bedste poloniusfremstilling, hun nogensinde havde set. Også anmeldelserne var overstrømmende, med ros som 'Søren Rodes slebne, syreholdige opportunist af en Polonius er ubetalelig, underholdende og ubehagelig' og 'han spiller hofmarskalken Polonius med sådan et overskud og ironisk distance og dog medlevende indføling, at han aldeles overtager magten på scenen'.

Sans for skønhed

Det blev samtidig dengang 71-årige Søren Rodes sidste store rolle på teatret. Et værdigt farvel til en karriere, der altid havde stået i teatrets tegn. Han havde en lang række mindre roller i film og tv-serier, blandt andet som repræsentant for ordensmagten i 'Olsen Banden ser rødt' og som togbetjenten, der tager fat i lille Daniel i det allerførste afsnit af 'Matador' samt i populære fuldtræffere som 'Det forsømte forår', 'Ka' de li' Østers' og 'Huset på Christianshavn'. Han syntes, det var sjovt at være foran kameraet, men det trak ikke så meget i ham som at bruge sin stemme i Radioteatret eller som oplæser i radioen.

Privat havde Søren Rode en udpræget sans for skønhed, der blandt andet gav sig udslag i en stor interesse og lidenskab for musik. Primært klassisk musik, men også folkmusik. Hans interesse var bred og alsidig. Sammen med sin kæreste gennem størstedelen af sit voksenliv, tekstilkunstneren Susan Holm, dyrkede han også en stor interesse for kunst, og de to gik tit og ofte på udstilling – og gemte samtlige kunstkataloger som kære minder. Han gik også levende op i samfundsforhold og politik og gik ikke af vejen for en god diskussion. Faktisk kunne han sagtens finde på at indtage det ledige standpunkt for at holde samtalen levende. Men han nød også stilheden på Fanø, hvor familien havde et sommerhus. Her kunne han tilbringe meget tid med at lytte til havets bølger og samle smukke, interessante sten. Optaget af tilværelsens skønhed til det sidste.

Søren Martin Rode blev 87 år. ●

Mungo Park

AT LÆRE AT DØ

29. - 31. MAJ

TEATER V

CPH
STAGE

DON GNU

TENNIS

1. JUNI

Limfjordsteatret

MATILDA- EFFEKTEN

7. & 8. JUNI

